

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Informacijos ir komunikacijos katedra

Justina Šerkšnienė,

Informacijos vadybos magistro studijų programos studentė

DĖSTYTOJŲ INFORMACINĖ ELGSENA

Magistro darbas

Vadovė: Doc. E. Janiūnienė

Vilnius, 2010

Magistro darbo lydraštis

<i>Pildo magistro baigiamojo darbo autorius</i>
Justina Šerkšniene _____ (magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)
Dėstytojų informacinė elgsena _____ (magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)
Lecturers' information behaviuor _____ (magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)
Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro/ magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose. _____ (magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)
Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese. _____ (magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)
<i>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas</i>
Magistro baigiamąjį darbą ginti _____ (įrašyti – leidžiu arba neleidžiu) _____ (data) (magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i>
Magistro baigiamasis darbas įregistruotas _____ (instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas) _____ (data) (instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i>
Recenzentu skiriu _____ (recenzento vardas, pavardė) _____ (data) (instituto/ katedros vadovo parašas)
<i>Pildo recenzentas</i>
Darbą recenzuoti gavau. _____ (data) (recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Šerkšnienė, Justina

Še 79 Dėstytojų informacinė elgsena : magistro baigiamasis darbas / Justina Šerkšnienė ; mokslinis vadovas Erika Janiūnienė ; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra.– Vilnius, 2010. – 60, [15] lap. : lent. – Mašindr. – Bibliogr.: lap. 56–60 (40 pavad.).

UDK indeksas 002

Reikšminiai žodžiai: *informacinė elgsena, informacijos poreikiai, informacijos paieška, informacijos ieška, informacijos šaltiniai, dėstytojas, informacijos ieškos kliūtys.*

Magistro baigiamojo darbo *objektas* – Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena. *Darbo tikslas* – išanalizuoti dėstytojų informacinę elgseną. Šiam tikslui įgyvendinti, iškelti tokie uždaviniai: išanalizuoti informacinės elgsenos teorijos raidą; išnagrinėti informacinės elgsenos sampratos genezę; apžvelgti informacinės elgsenos modelius ir jų ypatybes; išanalizuoti dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus; ištirti Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbine veikla.

Išanalizavus mokslinę literatūrą apie informacinės elgsenos teorijos raidą, išnagrinėjus informacinės elgsenos sampratos genezę, apžvelgus informacinės elgsenos modelius ir jų ypatybes, išanalizavus dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus ir ištyrus Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbine veikla, prieita prie tokių išvadų: tradicinio informacijos paieškos teorijos laikotarpio autoriai pasižymi mechaninių informacijos paieškos sistemų valdymo komponentų kūrimu, pateikia pirmąsias informacijos paieškos sąvokas, formuojamos pirmosios kompiuterinės informacijos apdorojimo programos. Į vartotoją orientuotas informacijos paieškos teorijos laikotarpis akcentuoja informacijos poreikius, pabrėžia individo vidinę būseną, kuri sukelia poreikį informacijai. Kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorija sujungia vartotojus, tarpininkus ir informacijos apdorojimo priemones į informacijos paieškos sistemą, kuri padeda išspręsti problemą ar tenkinti poreikius. Informacinės elgsenos sąvoka susiformavo informacinės elgsenos teorijų raidos pasekoje. Pirmiausia kalbama apie *informacijos sąvoką, kuri dažniausiai aiškinama kaip kokio nors objekto (informacijos šaltinio) perduodamo signalo ar pranešimo suvokimas ar interpretacija žmogaus sąmonėje.* Informacinės elgsenos genezės eigoje, mokslininkai pateikia *informacijos paieškos sąvoką, kuria apibūdinamas informacijos pateikimas, saugojimas, ieškojimas ir rinkimas.* Vėliau, gilinantis į

individo vidinę būseną, susijusią su informacijos paieška, atsiranda *informacijos poreikio apibrėžimas, kuris apibūdina reikmę informacijai įsigyti. Sukūrus informacijos apdorojimo priemones, kurios sąveikauja su vartotojų poreikiais ir kitais komponentais atsiranda terminas – informacijos paieškos sistema, kuri yra informacijos paieškos priemonė, suvokiama kaip visuma metodų ir priemonių informacijai saugoti ir ieškoti. Visų šių sąvokų procesus sąlygoja individo elgesys, todėl informacinė elgsena yra elgsenų, susijusių su informacijos šaltiniais ir kanalais, visuma.* Darbe literatūros analizės būdu analizuoti informacinės elgsenos modeliai yra labiau išplėtoti, jungia daug informacinę elgseną lemiančių elementų, tačiau akcentuoja ir pabrėžia skirtingus komponentus: vartotojo informacijos ieškos poreikius, vartotojo užduotis, informacijos naudą, kontekstą, kuris supa vartotoją. Nors kiekvienas modelis išsiskiria tiek akcentuojamais elementais, tiek struktūra, tačiau juos vienija bendri informacinės elgsenos proceso veiksmi: poreikių identifikavimas, informacijos paieškos būdai, informacijos šaltiniai ir rezultatų įvertinimas arba poreikių patenkinimas. Išnagrinėjus, 1998-2006 metais atliktus ir publikuotus dėstytojų arba mokslo specialistų informacinę elgseną nagrinėjančių tyrimų mokslo darbus, nustatyta, jog tyrimuose akcentuojami keli pagrindiniai komponentai, sudarantys dėstytojų informacinės elgsenos pagrindą. Užsienio mokslininkų įdirbis suteikia galimybę formuoti tyrimą, pritaikytą Lietuvos dėstytojams, siekiant ištirti jų informacinę elgseną, nes šios srities tyrimai Lietuvos mokslo erdvėje fragmentiški, orientuoti į atskirus informacinės elgsenos komponentus. Atlikus empirinį tyrimą „Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena“ paaiškėjo, kad Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena yra orientuota į tiesioginę dėstytojų pareigą – novatoriškų, išsamių paskaitų rengimą, kurioms informacijos jie ieško nuolat, naudodamiesi įvairiais informacijos šaltiniais. Dėstytojams neišvengiamai tenka susidurti su informacijos ieškos kliūtimis, kurias, remiantis šio tyrimo rezultatais, galėtų padėti išspręsti kolegijos vadovybė ir informacijos specialistai. Tyrimo rezultatai, neabejotinai naudingi Lietuvos kolegijų ir kitų aukštųjų mokyklų vadovaujančiam personalui ir informacijos specialistams, sprendžiant dėstytojų informacinės elgsenos problemas, bei sudarant sąlygas sklandžiai informacinei elgsenai.

Magistro darbas gali būti naudingas informacijos ir komunikacijos mokslų studentams, dėstytojams, aukštųjų mokyklų vadovybėms, bibliotekoms ir pan.

TURINYS

ĮVADAS	7
1. INFORMACINĖS ELGSENOS TEORIJOS RAIDA.....	10
1.1. Tradicinis informacijos paieškos teorijos laikotarpis	10
1.2. Į vartotoją orientuotas informacijos paieškos teorijos laikotarpis	12
1.3. Kognityvinis informacijos paieškos teorijos laikotarpis	14
2. INFORMACINĖS ELGSENOS MODELIAI	18
2.1. Informacinės elgsenos modeliai	18
2.2. T. D. Wilson ir J. Krikelas modeliai.....	19
2.3. G. J. Leckie, K. Byström ir K. Järvelin modeliai	20
2.4. J. D. Johnson ir T. D. Wilson antrasis modeliai	22
3. DĖSTYTOJŲ INFORMACINĖS ELGSENOS TYRIMŲ LAUKAS	26
3.1. Informacinės elgsenos tyrimai	26
3.2. Dėstytojų informacinės elgsenos tyrimai	28
3.2.1. Tyrimo metodologija	28
3.2.2. Tyrimo rezultatai	30
4. VILNIAUS TECHNOLOGIJŲ IR DIZAINO KOLEGIJOS DĖSTYTOJŲ INFORMACINĖS ELGSENOS TYRIMAS.....	36
4.1. Tyrimo metodologija	36
4.2. Tyrimo rezultatai	37
IŠVADOS.....	51
Lecturers' information behaviour (summary)	54
Bibliografinių nuorodų sąrašas	56
Priedai	61
1 priedas. T. D. Wilson pirmasis modelis	61
2 priedas. J. Krikelas modelis	62
3 priedas. G. J. Leckie modelis	63
4 priedas. K. Byström ir K. Järvelin modelis.....	64
5 priedas. J. D. Johnson modelis	65
6 priedas. Interneto naudojimo vietos	66
7 priedas. Naudojimas internetu paieškos sistemomis	67
8 priedas. Informacijos šaltinių naudojimas pagal amžiaus grupes	68

<i>9 priedas. Spausdinti informacijos šaltiniai</i>	69
<i>10 priedas. Interaktyvūs informacijos šaltiniai</i>	70
<i>11 priedas. Anketos pavyzdys</i>	71

ĮVADAS

Informacija kasdieniniam gyvenimui yra svarbi ir plačiai pripažinta. Žmonės nuolat susiduria su dideliu keikiu informacijos. Informacija vaidina svarbų vaidmenį mūsų kasdieniniame, profesiniame ir asmeniniame gyvenime, informacijos reikia darbui, laisvalaikiui, kasdieniams sprendimams, užduotims ir t.t.

Visuma elgsenų, susijusių su informacijos kanalais ir šaltiniais – vadinama *informacine elgsena*. Skirtingų socialinių įgūdžių, lyčių, amžiaus, demografinės padėties, profesijų atstovai su informacija elgiasi ne vienodai. Tai nagrinėja ir pagrindžia mokslininkai, tirdami kaip informacijos ieško vyrai ar moterys, studentai ar dėstytojai, vadybininkai, mokytojai ir t.t. Iš esmės skirtingą žmonių elgseną lemia jų poreikiai, užduotys ar situacijos, kurias padeda patenkinti ar išspręsti rasta informacija. Kai kurių sričių atstovų informacinė elgsena gali daryti įtaką didesnei ar mažesnei visuomenės grupei. Gydytojo informacijos ar žinių trūkumas gali daryti įtaką žmogaus gyvybinėms funkcijoms, inžinierių netinkamai pastatytas tiltas gali sugriūti, o dėstytojų informacinės elgsenos trūkumai – neužtikrinti tinkamo studentų parengimo, lemti kitus trukdžius ir problemas.

Magistro darbo istoriografija. Tyrimų duomenų, susijusių su informacine elgsena, aptinkama jau 1916 metų leidiniuose. Tai daugiausia tyrimai apie naudojimąsi bibliotekomis. Pirmieji informacijos ieškos tyrimai buvo paskelbti Karališkosios visuomenės mokslinės informacijos konferencijoje, 1948 metais. Ši konferencija davė pradžią modernioms informacijos ieškos elgsenos studijoms ir supratimui, kaip žmonės naudoja informaciją. 1948 ir 1965 metų periode, galima sakyti, pasirodė pirmieji tyrimai, nagrinėjantys informacinius poreikius. Svarbiausia šios srities studija buvo atlikta 1972-73 metais Baltimorėje (JAV). 1980 metais, Palmer ištyrė individo, disciplinos ir organizacijos struktūrų sąveiką su informacine elgsena. Į tyrimą pateko biochemikai, entomologai ir statistikai, kurie dirba žemės ūkio srityje. Tyrimas parodė, jog disciplina, laikas, darbo užduotis, tema ir organizacija daro daugiausia įtakos informacinei elgsenai.

Dabartiniiais laikais, moksliniame lygmenyje, informacinė elgsena nagrinėjama įvairiais aspektais, skirtinguose kontekstuose. Mokslininkai tiria ir publikuoja studijas apie atskirų visuomenės grupių (imigrantų, mokinių, specialistų, specialiųjų poreikių grupių ir t.t.) informacinės elgsenos ypatumus, analizuoja, kaip informacinė elgsena gali prisidėti prie efektyvesnių informacinių sistemų projektavimo, tiria asmeninių savybių įtaką informacinei elgsenai ir t.t.

Dėstytojų informacinė elgsena plačiau tyrinėta užsienyje. Dauguma tyrimų atlikta su tikslųjų mokslų atstovais. Tikslųjų mokslų dėstytojų informacinės elgsenos tendencijas tyrė ir aprašė Europos ir kitų žemynų mokslininkai. Cecelia M. Brown tyrė tikslųjų mokslų dėstytojų informacinę elgseną Oklahomos (JAV) universitete, Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, Vaughan K.

T. L. ir Stephanie J. Adams atskleidė, kaip elektroninės informacijos gausėjimas daro įtaką Šiaurės Karolinos universiteto (JAV) dėstytojų informacinei elgsenai. Estė Aiki Tibar ištyrė Talino (Estija) technologijos universiteto technologijos ir inžinerijos dėstytojų informacinę elgseną.

Informacinės elgsenos komponentus akademinėje bendruomenėje tyrinėjo ir kiti mokslininkai. Hewitson (2002) tyrime išaiškėjo, jog populiariausias informacijos šaltinis mokslo specialistų tarpe yra internetas. Yitzhaki ir Hammershlang (2004) tyrė informacijos šaltinių naudojimą tarp informatikos mokslo specialistų. Wallis ir Carpenter (2004) tyrė D. Britanijos akademinės bendruomenės informacinius poreikius ir nustatė teikiamą pirmenybę knygoms ir spausdintiems žurnalams ir kt. Lietuvoje informacinės elgsenos komponentai aktyviai tyrinėjami projekto „Bibliotekos pažangai” iniciatyva. Be to, atskiros bibliotekos nagrinėja savo vartotojų poreikius, tiria jų informacinį raštingumą ir rezultatus skelbia moksliniuose ir profesiniuose leidiniuose.

Magistro darbo aktualumas. Šiame informacinių technologijų amžiuje dėstytojų informacinė elgsena Lietuvoje nėra ištyrinėta. Nėra nustatyta, kokie yra prioritetiniai dėstytojų informaciniai poreikiai, susiję su jų pedagoginiu darbu, kokie informacijos šaltiniai jų tarpe yra populiariausi, kur ir kaip jie ieško informacijos darbinėje veikloje ir su kokiomis informacijos paieškos problemomis dažniausia susiduria. Tai pat įdomu ir naudinga išsiaiškinti, kas galėtų jiems padėti įveikti informacijos paieškos problemas, kaip jie vertina savo paieškos įgūdžius ir kiek laiko skiria informacijos poreikių, susijusių su darbine veikla, tenkinimui.

Be to, verta išsiaiškinti ir išanalizuoti užsienyje atliktų informacinės elgsenos tyrimus, kurių objektas yra dėstytojas ir, remiantis jų įžvalgomis, formuoti tyrimą apie Lietuvos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su jų profesija ir darbine veikla.

Magistro darbo tikslas – išanalizuoti dėstytojų informacinę elgseną.

Šiam tikslui įgyvendinti, iškelti tokie uždaviniai:

- išanalizuoti informacinės elgsenos teorijos raidą;
- išnagrinėti informacinės elgsenos sampratos genezę;
- apžvelgti informacinės elgsenos modelius ir jų ypatybes;
- išanalizuoti dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus;
- ištirti Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbine veikla.

Magistro darbo objektas – Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena.

Magistro darbo tyrimo metodai – darbe taikomi bendrieji mokslo tiriamieji metodai – aprašomasis, analitinis, istorinis, literatūros, šaltinių ir dokumentų analizė ir kiti. Empiriniam tyrimui atlikti taikytas kiekybinis tyrimo metodas (anketinė apklausa), kokybiniam tyrimui taikyta

dokumentų analizė. Apklausa – tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas, pateikus anketą, siekiant gauti kuo tikslesnius rezultatus. Dokumentų analizės metodas yra pirminės informacijos rinkimo būdas, kai pagrindinis informacijos šaltinis yra įvairūs dokumentai. Dokumentų analizėje dažniausia taikomi du pagrindiniai metodai – tradicinis ir turinio analizė.

Darbe naudoti spausdinti ir interaktyvūs šaltiniai. Naudotasi mokslininkų Donald O. Case, Peter Ingwersen, Kalervo Järvelin monografijomis, mokslinėmis publikacijomis, skelbiamomis profesiniuose, moksliniuose žurnaluose ir periodiniuose elektroniniuose bei spausdintuose leidiniuose „*Informacijos mokslai*“, „*Information research*“, „*Journal of documentation*“ ir kt. Naudotasi kasmetinės tarptautinės konferencijos, rengiamos nuo 1996 metų, analizuojančios informacinės elgsenos klausimus „*Information seeking in context*“ medžiaga ir kitais interaktyviais informacijos šaltiniais.

Pirmame darbo skyriuje aptariamas informacinės elgsenos sampratos vystymasis ir pagrindinės sąvokos per tris informacijos paieškos teorijos formavimosi laikotarpius – *tradicinį, orientuotą į vartotoją ir kognityvinį*. Antrame skyriuje aptariami pagrindiniai, o plačiau analizuojami labiausiai išplėtoti informacinės elgsenos modeliai. Trečiame šio darbo skyriuje analizuojami informacinės elgsenos tyrimai, jų kontekstas ir raida, pristatomas kokybinis tyrimas „*Dėstytojų informacinės elgsenos tyrimai*“. Ketvirtajame skyriuje pristatomas atliktas empirinis kiekybinis tyrimas „*Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena*“.

Magistro darbas gali būti naudingas informacijos ir komunikacijos mokslų studentams, dėstytojams, aukštųjų mokyklų vadovams, bibliotekoms ir pan. Praktinio tyrimo rezultatai gali padėti spręsti problemas, susijusias su dėstytojų informacine elgsena.

1. INFORMACINĖS ELGSENOS TEORIJS RAIDA

Pirmame darbo skyriuje aptariama informacinės elgsenos sampratos genezė ir pagrindinės sąvokos per tris informacijos paieškos laikotarpius – *tradicinį, orientuotą į vartotoją ir kognityvinį*.

Pagrindinis tradiciniu laikotarpiu susiformavusios informacijos paieškos teorijos tikslas yra orientuotas į informacijos paieškos metodų valdymą, orientuoto į vartotoją laikotarpio teorija siekia suprasti vartotojo elgesį ir jo informacijos poreikius, o kognityvinis – atskleisti procesus, kuriuose dalyvauja žiniomis pagrįsta informacijos paieška.

1. 1. Tradicinis informacijos paieškos teorijos laikotarpis

Tradicinio, arba kitaip vadinamos klasikinio, informacijos paieškos teorijos formavimosi etapo ištakos siekia Romos laikus, kai bibliotekose saugomi rankraščiai įprastai būdavo sudėti tvarkingai pagal autorius arba temas lentynose ir daromi įrašai kataloguose. Viduramžiais atsirado paprastesnė klasifikacijos ir indeksavimo sistema, kurią žinojo tik bibliotekininkai, o kitiems surasti leidinius būdavo labai sudėtingas uždavinys.

Analizuojant informacijos paieškos teorijos raidos laikotarpius, pirmiausia susiduriama su informacijos sąvoka. *Informacija*, kaip teigia Donald O. Case, gali būti bet kas, ką gali pastebėti aplinkui save. Tai gali būti bet koks aspektas, pastebėtas realybėje. Žodis informacija pirmą kartą paminėtas Anglijoje, vienoje iš G. Chauser pasakų tarp 1372 ir 1386 metų. Tuo tarpu, kiti mokslininkai, šį žodį kildina iš lotynų ir graikų kalbų atsiradusių dar prieš Kristų [7]. Tačiau tik per pastaruosius paskutinius penkis dešimtmečius susiformavo tikroji termino informacija reikšmė.

Informacijos apibrėžimas priklauso nuo konteksto (veiklos, mokslo disciplinos, tyrinėjamos problemos, situacijos), kuriame naudojama ši sąvoka. *Dažniausiai informacija aiškinama kaip kokio nors objekto (informacijos šaltinio) perduodamo signalo ar pranešimo suvokimas ar interpretacija žmogaus sąmonėje* [1]. Kiti autoriai *informaciją apibūdina, kaip duomenų transformacijos rezultata, kai duomenims priskiriama tam tikra prasmė*. Be to, *informacija gali būti suprantama, kaip:*

- *naujienos, faktai;*
- *pranešimai, kuriais apsieičia žmonės;*
- *perduodamos užkoduotos objekto savybės (pvz., DNR);*
- *techninių įrenginių signalai, impulsai (automatizuotų įrenginių komunikacija) [3,8].*

Kitas svarbus elementas informacinėje elgsenoje yra *informacijos paieška* (angl. – *information retrieval*). Jis apibūdinamas kaip *informacijos pateikimas, saugojimas, ieškojimas ir rinkimas* [18].

Informacijos paieška iš esmės pasikeitė XVII amžiaus pabaigoje, kai Šiaurės Vakarų Europoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose visuomenė pradėjo intensyviai naudoti informaciją ir norėjo prie jos priėti nevaržomai. Bibliotekos atidarė laisvą prieigą prie savo lentynų. Tokiu būdu, informacijos paieškos tikslas – supaprastinti informacijos prieigą vartotojams prie dokumentuose esančios informacijos – buvo įvykdytas, kadangi:

- kuriamos pirmosios informacijos paieškos sistemos;
- formavosi informacinio aptarnavimo metodai, buvo sukurti pirmieji algoritmai ir programos semantinei informacijai apdoroti kompiuteriu;
- tam laikui priklauso ir pirmieji mėginimai kompiuterizuoti bibliotekinius bibliografinius procesus;
- atsiranda pirmosios informacijos paieškos, informacijos paieškos sistemų sąvokos;
- nagrinėjamos indeksavimo teorijos. Iširtos fasetinės ir deskriptorinės informacijos paieškos kalbos. Teoriškai pagrįstas koordinatinis indeksavimas. Deskriptorinių kalbų žodynai – tezaurai – įvertinti kaip žinių pateikimo priemonė. Kuriamas tezaurų teorija, kuri buvo realizuojama vėlesniais dešimtmečiais [1, 17].

Tradicinio laikotarpio informacijos paieškos teorijos lygmenyje *informacijos paieška – tai procesas, apimantis informacijos atvaizdavimą, laikymą ir vartotojo užklausai relevančios informacijos radimą*. Informacijos paieškos sąvoka moksle atsirado apie 1950 metus, kartu su kompiuterių taikymu informaciniams procesams automatizuoti [1]. Plėtojantis informacijos paieškos teorijoms, informacijos paieškos sąvokos interpretacijos kito.

Tradicinio laikotarpio informacijos paieškos teorija įgavo prasmę septintame dešimtmetyje, kai keli mokslininkai susirūpino vartotojams kylančia problema dėl užklausų formulavimo. Buvo svarbu sukurti techninius informacijos paieškos sistemų valdymo mechanizmus, todėl skirtingos disciplinos, tokios kaip programavimas ir klasifikacijos teorija turėjo būti sujungtos. To pasekoje, mokslininkai sukūrė keletą modelių. Salton, 1968 metais sukūrė „Vektoriaus erdvės modelį“ (angl. – *vector space model*), kurio esmė buvo tokia, kad dokumentai, atitinkantys užklausą yra surikiuoti mažėjančia tvarka. Gimininga šiam modeliui yra plačiai žinoma ir naudojama Boolean sistema.

Kitas šiuo laikotarpiu sukurtas modelis – „probabilistinis“ modelis (angl. – *probabilistic model*) atstovauja labai išvystytą informacijos paieškos techniką. Modelio autorius – S. E. Robertson, vėliau šį modelį tobulino ir vystė van Rijsbergen ir kiti. Šio modelio esmė yra labai artima „vektorius erdvės“ modeliui.

Tradicinio laikotarpio informacijos paieškos teorijos atstovai formavo ir analizavo klasifikacijos, indeksavimo metodus. Nors universali klasifikacijos sistema jau buvo sukurta ir naudojama bibliotekose nuo 1876 metų, 1976 metais J. Sparck bandė automatizuoti ir integruoti šią sistemą į kompiuterį, tačiau ne itin sėkmingai. Indeksavimas buvo toji priemonė, kuri leido padaryti dokumentų turinius prieinamus. A. J. Foskett aktyviai dirbo prie indeksavimo teorijos ir metodų. Autoriaus formuojama indeksavimo teorija pasiūlė kurti reikšmines frazes, kurios atspindi dokumento indeksaciją. Metodą vėliau tobulino kiti mokslininkai (F. W. Lancaster, Croft ir kt.) [15, 17].

Tradicinio laikotarpio informacijos paieškos teorija išryškina *mokslinės informacijos* svarbą, nes manoma, jog informacija reikalinga tik mokslininkams. Iš esmės šis etapas daugiau liečia techninius sprendimus, o ne informacijos vartotojo pozicijas, tačiau kitas informacijos paieškos teorijos laikotarpis yra orientuotas į vartotojo poreikius, elgesį, psichologinius ir kitus su juo susijusius aspektus.

2.2. Į vartotoją orientuotas informacijos paieškos teorijos laikotarpis

Į vartotoją orientuoto informacijos paieškos teorijos laikotarpis prasidėjo septintame dešimtmetyje. Jos dėmesio centre yra žmonijos psichologiniai ir elgesio aspektai. Kitaip negu tradicinis, šis laikotarpis pabrėžia vartotojo informacijos poreikius ir interaktyvius procesus, kuriuos jis atlieka ieškodamas informacijos. Kitaip tariant, šio laikotarpio teorija nagrinėja informacinę vartotojo elgseną. *Informacinė elgsena (angl. – information behavior) – tai elgsenų, susijusių su informacijos šaltiniais ir kanalais, visuma.* Į šią sąvoką įeina aktyvus ir pasyvus informacijos ieškojimas ir jos naudojimas. Aktyvi informacijos ieška susideda iš norimos informacijos ieškojimo, atpažinimo ir fizinio jos įsigijimo. Pasyvi informacijos ieška susideda iš norimos informacijos atpažinimo gautos informacijos sraute [1, 18, 38].

Elgsena gali būti suprantama kaip individo išraiškos manierų visuma. Informacinėje elgsenoje aptinkami skirtingi išraiškų būdai. *Informacijos ieškojimo (angl. – seeking) elgsena – tai tikslingas informacijos ieškojimas.* Informacijos galima ieškoti fizinėse informacinėse sistemose (kaip laikraščiai ar biblioteka) ir kompiuterizuotose sistemose (internete) [18, 38]. Tai yra įprasta elgsena, apie kurią dažniausiai susimąstome tik priimdami svarbius sprendimus, pavyzdžiui, pirkdami namą arba atlikdami užduotį iki nustatytos datos. Informacijos ieškojimo būdai, dažniausiai yra tokie: tiesioginis bendravimas, ieška internete, laikraščių skaitymas, televizijos žiūrėjimas ir t.t. *Informacijos naudojimo elgsena (angl. – using) – tai fiziniai ir protiniai veiksmai, susiję su rastos informacijos įtraukimu į žmogaus jau turimų žinių bazę.* Pavyzdžiui, tai gali būti

fizinis veiksmas, tekste pasižymint svarbias ir reikšmingas vietas, arba naujos informacijos palyginimas su jau turimomis žiniomis [38].

Šioje teorijoje informacija apima visų rūšių potencialią informaciją nuo mokslinių informacijos paieškos sistemų iki laikraštinių žinučių. Informacija vaidina esminį vaidmenį ne tik mokslinėje bendruomenėje, bet ir visuomenėje. Taip išplečiamas požiūris į vartotoją. Informacija laikoma ne tik moksliniai ir nemoksliniai dokumentai, bet ir emocinis bei kultūrinis vartotojo pasaulis [1, 17].

Informacijos poreikio pagrindas kildinamas iš žmogaus poreikių, kurie mokslinėje literatūroje skirstomi į tris kategorijas:

- fiziologinius poreikius, pavyzdžiui, maisto, vandens, pastogės ir t.t.;
- emocinius poreikius (kartais vadinama psichologinius ar emocinius poreikius), pavyzdžiui, pasisekimo poreikį, dominavimą ir t.t.;
- pažintinius poreikius, pavyzdžiui, reikiamybę planuoti, mokytis ir t.t.

Šios trys kategorijos yra tarpusavyje susijusios: fiziologiniais poreikis gali sukelti emocinius ir /ar pažintinius poreikius; emocinis poreikis gali sukelti pažinimo poreikius ir problemas, susijusias su pažintinių poreikių patenkinimu (pavyzdžiui, nesugebėjimas patenkinti poreikių), kurie gali lemti emocinius poreikius [22, 40].

Žmogus jaučią įvairios informacijos poreikį: būtinės informacijos, kad galėtų orientuotis aplinkoje, socialinės informacijos – kad galėtų dalyvauti visuomenės gyvenime, estetiškos – kad galėtų patirti estetinius išgyvenimus ir turtinti savo dvasinį pasaulį, publicistinės, politinės – kad galėtų suvokti pasaulio įvykius, specialiosios, tarp jos ir mokslinės – kad gebėtų atlikti savo funkcijas profesinėje ir kitoje veikloje. *Informacijos poreikis – pati bendriausia sąvoka, apibūdinanti visų žinių, reikalingų žmogaus egzistencijai visuomenėje, poreikį [1].*

Į vartotoją orientuota paieškos teorija pabrėžia individo vidinę būseną, kuri sukelia poreikį informacijai. R. S. Taylor, 1968 metais, pirmą kartą pristatė informacijos srityje 4 susijusių lygių informacijos poreikių supratimą: *intuityvus poreikis, sąmoningas, formalus ir kompromisinis poreikis*. Pirmiausia, atsiranda *intuityvus poreikis*, kuris nėra išreikštas lingvistiniais terminais ir jis dar keičia savo formą ir kokybę. Vėliau vartotojas poreikius jau gali nusakyti informacijos specialistui, tai – *sąmoningas poreikis*. Kai vartotojas informacijos poreikį nusako konkrečiais terminais, pasireiškia *formalizuotas poreikis*. Ir paskutinė poreikio formavimosi stadija – *kompromisinis poreikis*, kai informacinio poreikio formuluotė, pateikiama tarpininkui arba informacinei sistemai. Šios mokslininkės darbai padėjo pagrindus tolimesniems informacinių poreikių ir motyvacijos tyrinėjimams [5, 32].

B. Dervin nuomone, informacijos poreikis kyla iš situacijos, kai asmuo suvokia, kad *egzistuoja žinių spraga*. T. D. Wilson nurodo, kad informacijos poreikį sukelia siekimas *įveikti*

stresinę situaciją. Koncentruotai informacijos poreikio apibrėžimas suprantamas, kaip reikmė įsigyti informaciją, platesniu požiūriu tai, procesas, kuris prasideda, kai suvokiama, jog informacija gali padėti išspręsti problemą ir priimti sprendimą. Pastarojo apibrėžimo autorė nurodo, jog informacijos poreikius lemia trys pagrindinės sąlygos:

1. suvokimas apie žinių spragas arba problemos sprendžiant uždavinius;
2. emociniai veiksniai, streso lygis, esant problemoms;
3. situacijos veiksniai, susiję su konkrečiomis aplinkybėmis ir specifine patirtimi [1, 23, 25, 29].

Taigi, įvairių sričių ir netgi vienos srities specialistų informacijos poreikiai skiriasi. Jie priklauso nuo daugelio socialinių, mokslinių, techninių, net asmenybinių veiksnių, paties specialisto vertybinių orientacijų, profesinio išprusimo ir kvalifikacijos, užimamų pareigų, mokslinės mokyklos, kuriai jis priklauso ar simpatizuoja ir t.t.

Pagrindiniai į vartotoją orientuoto laikotarpio šalininkai yra G. Wersig, N. J. Belkin, P. Ingwersen, B. C. Vickery ir kiti. Jie analizuoja tokius aspektus:

- vartotojo ir tarpininko problemas informacijos paieškos proceso metu, atkreipdami dėmesį į informacinius poreikius;
- informacijos atvaizdavimo problemas;
- tarpininko ir vartotojo sąveiką [1].

Esminis į vartotoją orientuoto informacijos paieškos teorijos vystymosi metu atsiradęs modelis yra „MONSTRAT” modelis, sukurtas N. J. Belkin, G. Wersig ir Seeger. Šis modelis vaizduoja dešimt funkcijų, kurias turi atlikti informacijos paieška, kad pasiekti rezultata, kuris patenkins vartotojo poreikius. Informacijos paieškos mechanizmas pirmiausia turi suprasti vartotojo būseną problemos sprendimo metu, vėliau sistema turi nustatyti, kokias galimybes turi pritaikyti, kad problema būtų išspręsta, identifikuoti vartotojo jau turimas žinias ir t.t. [16].

Kaip teigia P. Ingwersen, į vartotoją orientuoto laikotarpiu susiformavusi informacijos paieškos teorija yra kito, kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorijos pagrindas.

2.3. Kognityvinis informacijos paieškos teorijos laikotarpis

Kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorija jungia minėtas funkcijas į sistemą ir įtraukia dar vieną svarbų elementą – žinias. *Žinios (angl. – knowledge) yra dinamiškas patirties, vertybių, konteksto informacijos, išvalgų mišinys, kuris įgalina įvertinti ir įsisavinti naują patirtį ir informaciją. Žinios yra reikalingos tiek kuriantiems įvairias informacijos sistemas, tiek jas naudojantiems individams, kad visi informacinės elgsenos procesai veiktų sklandžiai [1, 15, 17]* Kognityviniu požiūriu, vartotojo informacijos ieška prasideda, kai jis atsiduria probleminėje

erdvėje. Probleminėje aplinkoje vartotojas patiria netikrumo būseną, abejojimą. Probleminė erdvė vėliau transformuojasi į nepakankamą žinių būseną arba informacijos problemą. Tam, kad rasti išeitį iš šios situacijos vartotojas ieško informacijos.

Informacijos paieškoje kognityviniu atžvilgiu, dalyvauja vartotojai, tarpininkai ir informacijos apdorojimo priemonės, tokios kaip informacijos paieškos sistemos ir jų objektai, bei socialinė aplinka. *Informacijos paieškos sistema (angl. – information retrieval system) – informacijos paieškos priemonė, kuri suvokiama kaip visuma metodų ir priemonių informacijai saugoti ir ieškoti* [1, 15, 17].

Kognityvinis informacijos paieškos teorijos požiūris yra susijęs su tarpinėmis, žiniomis pagrįstų mechanizmų funkcijomis, kurios jungia informacijos paieškos sistemas ir jų koncepcijas, bei vartotoją ir jo poreikį informacijai.

8-ajme dešimtmetyje išryškėjusios kognityvinės informacijos paieškos teorijos šalininkai suformavo kompleksiškus, sudėtingus modelius. Pagrindiniai šios teorijos atstovai yra P. Ingwersen, N.J. Belkin, B.C. Brooks ir kt. Vienas iš šiuo laikotarpiu sukurtų modelių vadinasi „13R” modelis, kuris atspindi 13 pagrindinių taisyklių, vyraujančių informacijos paieškoje. Šis modelis turi panašumų su „MONSTRAT” modeliu. Šiuo laikotarpiu sukurta sistema KIRA (Pedersen, 1988) – žiniomis pagrįstas informacijos paieškos posistemis, kuris pritaikytas dirbti Boolean aplinkoje. CanSearch (Pollit, 1986) – informacijos sistema, skirta medikams. Kiti šiuo laikotarpiu atsiradę informacijos paieškos sistemų modeliai:

- Euromath (Ingwersen, McAlpine, 1989);
- IR-NLI (Taso, Guida ir kt, 1987);
- OAKDEC (Meadow, 1988);
- ir t.t.[14, 17].

Visų trijų laikotarpių informacijos paieškos teorijos nagrinėja skirtingus aspektus, sudarančius visumą, kuri lemia informacinę elgseną. Tai atskleidžia teorijų charakteristikos, aptartos P. Ingwersen monografijoje. Jos sugrupuotos, remiantis teorijų pagrindiniu tikslu, rezultatu ir informacijos supratimo aspektais (1 lent.).

1 lentelė. Informacijos paieškos teorijų charakteristikos

Informacijos paieškos teorijos laikotarpis	Tikslas ir pagrindinis akcentas	Rezultatas	Informacijos supratimas
Tradicinis informacijos paieškos teorijos laikotarpis	Teksto pateikimo (klasifikacija, indeksacija,) teorijos analizė, paieškos valdymo ir mechaninių	Apibrėžti pagrindiniai metodai ir modeliai, naudojami teksto analizei, pateikimui ir	Informacija suprantama, kaip mokslinė.

	komponentų, sudarančių paieškos sistemas, kūrimas.	informacijos paieškos valdymui.	
Į vartotoją orientuotas informacijos paieškos teorijos laikotarpis	Informacijos pateikimo problemų, ieškojimo elgsenos ir kitų komponentų, patenkančių į informacijos sistemą, analizė.	Dinamiški, kompleksiški informacinės elgsenos modeliai.	Informacija suprantama kontekste, įskaitant emocinę, kultūrinę informaciją.
Kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorija	Informacijos paieškos sąveikų ir kombinacijų, struktūrų ir procesų analizė.	Kompleksiški, interaktyvūs, kognityvūs modeliai, padedantys sukurti struktūrą informacinėms sistemoms. Informacijos paieška vaizduojama kaip individualus, problemų sprendimui ir tikslo siekimui orientuotas procesas, kuriame dalyvauja ne tik vartotojas ir sistemų mechanizmai, bet ir kiti informacinių procesų komponentai.	Informacija reikalinga problemai išspręsti, poreikiui patenkinti, pasiekti užsibrėžtą tikslą.

Tradicinio laikotarpio informacijos paieškos teorija pasižymi mechaninių valdymo komponentų, sudarančių informacijos paieškos sistemas analize, pateikia pirmąsias informacijos paieškos sąvokas, metodus ir modelius, informacijos reikalingumą suvokia tik mokslui.

Į vartotoją orientuoto laikotarpio informacijos paieškos teorija akcentuoja informacijos poreikį, analizuoja informacijos sistemos komponentus, pateikia kompleksiškus informacinės elgsenos modelius. Informacija vaidina svarbų vaidmenį tiek mokslinėje terpėje, tiek visuomenėje.

Kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorija jungia visus procesus į informacijos paieškos sistemą, procese dalyvauja ne tik vartotojas, sistemų mechanizmai, bet ir kiti informacinių sistemų komponentai. Informacija reikalinga problemai išspręsti, poreikiui patenkinti ar pasiekti užsibrėžtą tikslą.

2. INFORMACINĖS ELGSENOS MODELIAI

Informacinės elgsenos srityje egzistuoja nemažai informacinės elgsenos komponentus nagrinėjančių modelių. Vieni paprastesni, susidedantys iš kelių komponentų, identifikuojantys tik įvykių seką, kiti – labiau išplėtoti, susidedantys iš keliolikos komponentų, identifikuojantys kriterijus, veikiančius vartotoją informacijos ieškos procese. Šiame skyriuje aptariami pagrindiniai, o plačiau analizuojami labiausiai išplėtoti informacinės elgsenos modeliai (T. D. Wilson, J. Krikelas, G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain, K. Byström ir K. Järvelin, J. D. Johnson ir T. D. Wilson antrasis modelis).

2.1. Informacinės elgsenos modeliai

Modelis dažniausia apibūdinamas kaip pavyzdys, schema, kuri išvystoma iš teorijos, tačiau sprendžia žymiai sudėtingesnes situacijas. Modeliai dažnai sąveikauja ir nenutolsta nuo teorijos. Kartais jie netgi vadinami „mini teorijomis“. Teorija aiškina, apibūdina, numato reiškinį kontekste, o modelis yra daugiau susijęs su realybe ir konkretumu. Iliustruojant kasdienes procesus, modeliai padeda lengviau pamatyti ar hipotezės atitinka realų gyvenimą.

Egzistuoja daug informacinės elgsenos modelių. Pagrindinius, nesudėtingus modelius, pagal jų esminius aspektus, galima skirstyti į tris grupes: *orientuoti į užduotį, discipliną ir darbą*. Vieni modeliai skirti pritaikymui atliekant kokią nors užduotį, kai naudojama elektroniniu bibliotekos katalogu arba informacijos ieškoma duomenų bazėse. Kiti modeliai vaizduoja mokslininkų informacijos ieškojimą, išskiria ir akcentuoja tam tikrus aspektus, tokius kaip, *vaidmenys, kontekstas, užsiėmimas, veiklos sritis* ir pan. Tokie modeliai yra labiau išplėtoti, turi daugiau sudedamųjų komponentų ir yra labiau diskutuoti (T. D. Wilson, J. Krikelas, G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain, K. Byström ir K. Järvelin, J. D. Johnson ir T. D. Wilson antrasis modeliai) [7, 10].

Kaip teigia D. O. Case, pastarieji minėti modeliai bando vaizduoti ir paaiškinti informacijos vartotojo elgsenos nuoseklumą, nurodydami relevančias ir kintančias aplinkybes. Pavyzdžiui, L. Donohew ir L. Tipton (1973) modelis yra ankščiausiai sukurtas modelis, kuris buvo pritaikytas informacijos ieškojimo elgsenai. Modelis vaizduoja įvykių eigos aspektus, tačiau neidentifikuoja tokių svarbių elementų, kaip demografija, psichologija ir pan. Modelio autoriai teigia, jog modelis nebuvo kurtas tam, kad padėtų atlikti informacijos ieškos tyrimus.

Kitas kriterijus, kuris išskiria *T. D. Wilson, J. Krikelas, G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain, K. Byström ir K. Järvelin, J. D. Johnson ir T. D. Wilson antrąjį modelius*, yra informacinių poreikių ir šaltinių nurodymas. *D. Ellis (1989) ir C. C. Kuhlthau (1991)* modeliai yra universalūs ir tinka bet kokiai sričiai. Kiekvienas vaizduoja seriją pažinimo etapų ar elgsenų, kurios parodo, kaip žmonės elgiasi radę ir įvertinę informaciją. Bet šie modeliai, neskiria jokių faktorių ir charakteristikų, kurios atlieka svarbų vaidmenį informacijos ieškoje.

Vėlesniuose poskyriuose analizuojami šeši modeliai yra išplėtoti, jungia daug elementų, tačiau akcentuoja ir pabrėžia skirtingus komponentus. *T. D. Wilson ir J. Krikelas* modeliai akcentuoja vartotojo informacijos ieškos poreikius, *G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain*, bei *K. Byström ir K. Järvelin* modeliai – vartotojo užduotis, *J. D. Johnson* modelis akcentuoja informacijos naudą, o *T. D. Wilson antrasis modelis* orientuotas į visą kontekstą, kuris supa vartotoją. Lentelė iliustruoja informacinės elgsenos modelių autorius, elementų skaičių ir modelio sukūrimo metus (2 lent.) [7, 10, 20].

2 lentelė. Informacinės elgsenos modeliai

Modelio autorius	Modelio sukūrimo metai	Elementų skaičius
<i>T. D. Wilson</i>	1981	12
<i>J. Krikelas</i>	1983	13
<i>G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain</i>	1996	6
<i>K. Byström ir K. Järvelin</i>	1995	9
<i>J. D. Johnson</i>	1997	7
<i>T. D. Wilson antrasis</i>	1999	14

2.2 . T. D. Wilson ir J. Krikelas modeliai

Vartotojų poreikius akcentuojantis modelis yra *T. D. Wilson* informacinės elgsenos pirmasis modelis, pirmą kartą publikuotas 1981 metais. Modelis paremtas informacijos ieškos tyrimų teorija ir praktika. Modelis (1 priedas) identifikuoja 12 komponentų, pradedant informacijos vartotoju.

Analizuojant modelį, išryškėja tokia modelio įvykių seka: informacijos vartotojas, turėdamas informacijos poreikį atlieka informacinės elgsenos veiksmus. Vartotojas renkasi informacijos sistemas arba kitus informacijos šaltinius ir randa arba neranda informacijos, tenkinančios jo

poreikį. Sėkmės atveju, vartotojas informaciją naudoja, tačiau informacija nebūtinai patenkina jo poreikius, todėl jis vėl gali grįžti į modelio pradžią. Dar vienas svarbus aspektas modelyje yra informacijos keitimasis informacijos naudojimo ir ieškojimo elgesio procese su kitais žmonėmis, nes jie yra svarbus informacijos šaltinis. Kai kuriais atvejais, pasak modelio autoriaus, žmonės gali būti svarbesniu ir naudingesniu informacijos šaltiniu, negu, pavyzdžiui, bibliotekos katalogas.

Modelio autorius T. D. Wilson pažymi, jog svarbiausias dalykas šiame modelyje yra pasirinkti ir pasinaudoti teisingu informacijos šaltiniu ar sistema. Šio pasirinkimo rezultatai lemia informacijos ieškos sėkmę arba nesėkmę. Sėkmės atveju, informacijos vartojimas suteikia pasitenkinimą informacija ir vartotojas sėkmingai išsprendžia poreikio sukeltas problemas [7, 20, 39, 40].

Į vartotojo poreikį orientuotą informacijos ieškos elgsenos modelį sukūrė *J. Krikelas*, 1983 metais. Modelis apima 13 komponentų. Modelio (2 priedas) viršūnėje yra du veiksmi – informacijos rinkimas ir perdavimas. Informacijos rinkimas atsiranda dėl atidėto arba skubaus poreikio. Informacijos perdavimas gali būti užrašytas grafiškai, verbalinėje, vizualinėje arba lytėjimo formoje. Informacijos perdavime individai yra kartu ir siuntėjai ir gavėjai, o šios rolės tarpusavyje nėra susijusios.

Šiame modelyje egzistuoja poreikiai, kurie gali būti atidėti ir neatidėliotini, skubūs, kuriuos formuoja aplinka arba įvykiai. Atidėti poreikiai dažnai saugomi atmintyje arba kokioje nors fizinėje laikmenoje. Atpažinus informacinį poreikį, ieškotojas pasirenka vidinį arba išorinį šaltinį. Vidiniu šaltiniu gali būti pats individas, kurio atmintyje slypi informacija arba žinios. Išoriniais šaltiniais tampa įvairios visuomenės informavimo priemonės ir personalinis kontaktavimas su kitais. Informacijos vartotojo charakteristikos šiame modelyje priskiriamos poreikio kūrimo stadijai, o išorinės informacijos įrašais laikomos formalios informacijos sistemos (pavyzdžiui, bibliotekos katalogai). Šis modelis akcentuoja atminties ir informacijos priėmimo iš kitų svarbą [7, 20, 40].

2.3. G. J. Leckie, K. Byström ir K. Järvelin modeliai

Į vartotojų užduotis orientavosi *G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain* modelis, sukurtas 1996 metais. Jis skirtas profesionalams (gydytojams, teisininkams, inžinieriams), todėl darbo užduotys yra pagrindiniai informacijos ieškos motyvatoriai. Pagal šį modelį (3 priedas), poreikiai priverčia įsisaugoti informaciją arba jos šaltinį ir ją saugoti.

Modelio procesas prasideda nuo darbo vaidmenų, kurie daro įtaką jų užduotims, kurias reikia atlikti. Konkretios užduotys formuoja informacinius poreikius, kurie turi būti patenkinti, norint sėkmingai atlikti užduotį. Šiame modelyje nėra išskirti kitiems modeliams būdingi elementai, kaip

vartotojo amžius, specializacija, geografiniai duomenys ir kt., nes darbo vaidmuo įpareigoja atlikti užduotį, nepaisant minėtų dalykų.

Poreikiai verčia vartotoją įsisavinti informacijos šaltinių turinį ir netgi motyvuoja juos analizuoti. Sėkmingiausi šaltiniai yra tokie, kurie yra patikimi, kokybiški, prieinami tiek kainos tiek prieinamumo atžvilgiu [7, 10].

Pagal dokumentų sukūrimo laiką ir autorystę, informacijos šaltiniai skirstomi į *pirminius, antrinius ir tretinius šaltinius*. *Pirminiai šaltiniai – tai tiriamuoju laikotarpiu sukurti, „neapdoroti“ jokių tyrėjų, vertintojų, todėl tyrėjams yra labai vertingi*. Tai yra rankraštinė, spausdinta periodikoje medžiaga, ataskaitos ir panašūs dokumentai. *Antriniai šaltiniai tai – medžiaga surinkta ir parašyta po įvykių, kuriuose liudininkais autoriai nedalyvavo*. Tai knygos, straipsniai, parašyti pirminių šaltinių pagrindu ir pan. *Tretiniais šaltiniais* laikomos santraukos, konspektai, duomenų bazės, interneto puslapiai ir pan. [6].

Informacijos šaltinius galima klasifikuoti pagal informacijos pateikimo formą (laikmeną):

- tradicinėse laikmenose (popieriuje) esančius informacijos šaltinius;
- kompiuterizuotus informacijos šaltinius;
- garso ir vaizdo informaciją.

Šiuo metu ypatingai sparčiai populiarėja interaktyvių informacijos šaltinių naudojimas. *Interaktyvūs šaltiniai dažnai apibrėžiami kaip bet kokie viešai pateikiami informacijos ištekliai, kurie gali būti prieinami per asmeninį kompiuterį*. Tai apima komercinę produkciją tokią kaip bibliografinės duomenų bazės (prieinamos tinkle ar per kompaktinių diskų grotuvus), elektroninius žurnalus ir elektronines knygas, taip pat išteklius, kurie yra laisvai, nemokamai prieinami per internetą ar apskritai yra skirti viešajam naudojimui.

Elektroniniai informacijos šaltiniai turinio prasme yra artimi spausdintiniams. Esminis skirtumas yra elektroninė forma ir pasiekiamumas kompiuterio pagalba.

Pagal laikmenos tipą elektroniniai informacijos šaltiniai klasifikuojami:

- fizinėje laikmenoje užfiksuoti, turintys fizinę formą autonominiai (*angl. – off-line*), pateikti magnetinėse juostose, FDD diskeliuose, CD-ROM diskuose, optiniuose diskuose;
- internete arba tam tikrame tinkle, vartotojui prieinami tiesiogiai prisijungus (*angl. – on-line*), todėl vadinami neautonominiais;
- mišrūs arba hibridiniai, išleisti fizinėje laikmenoje bei turintys nuorodas į šaltinius internete arba tam tikrame tinkle.

Šis klasifikavimas apima ir dažniausiai literatūroje sutinkamą elektroninių šaltinių skirstymą į:

- duomenų bazes;

- CD-ROM'us;
- Interneto resursus [1].

Modelio autoriai, G. J. *Leckie*, K. E. *Pettigrew* ir C. *Sylvain*, informacinę elgseną įsivaizduoja kaip informacijos paiešką, kuri duoda rezultatus, o tie rezultatai anksčiau ar vėliau priverčia grįžti prie užduočių, įgyvendinti rastų informacijos šaltinių. Kitaip tariant, modelis turi grįžtamąjį ryšį.

Kitas į vartotojo užduotį orientuotas informacijos ieškojimo elgsenos modelį sukūrė K. *Byström* ir K. *Järvelin*, 1995 metais. Šio modelio struktūra irgi turi grįžtamąjį ryšį (4 priedas). Pasak D. O. Case, šis modelis yra naudingas tuo, jog išskiria būdus, kuriais informacijos naudotojai naudojami, atlikdami užduotis. Jis prasideda nuo užduoties, kurią turi atlikti vartotojas, ir jos atlikimo situacijos, pavyzdžiui, laiko, skirto atlikimui. Situacija daro įtaką informacinių poreikių suformulavimui ir patenkinimui. Šiame modelyje svarbų vaidmenį vaidina asmeniniai informacijos ieškotojo duomenys (išsilavinimas, patirtis, motyvacija ir t.t.) ir jo informaciniai įgūdžiai. Paieškos įvertinimas gali būti kelių kategorijų: [7]

- paieška yra įvykdyta;
- paieška yra galima;
- paiešką reikia tęsti.

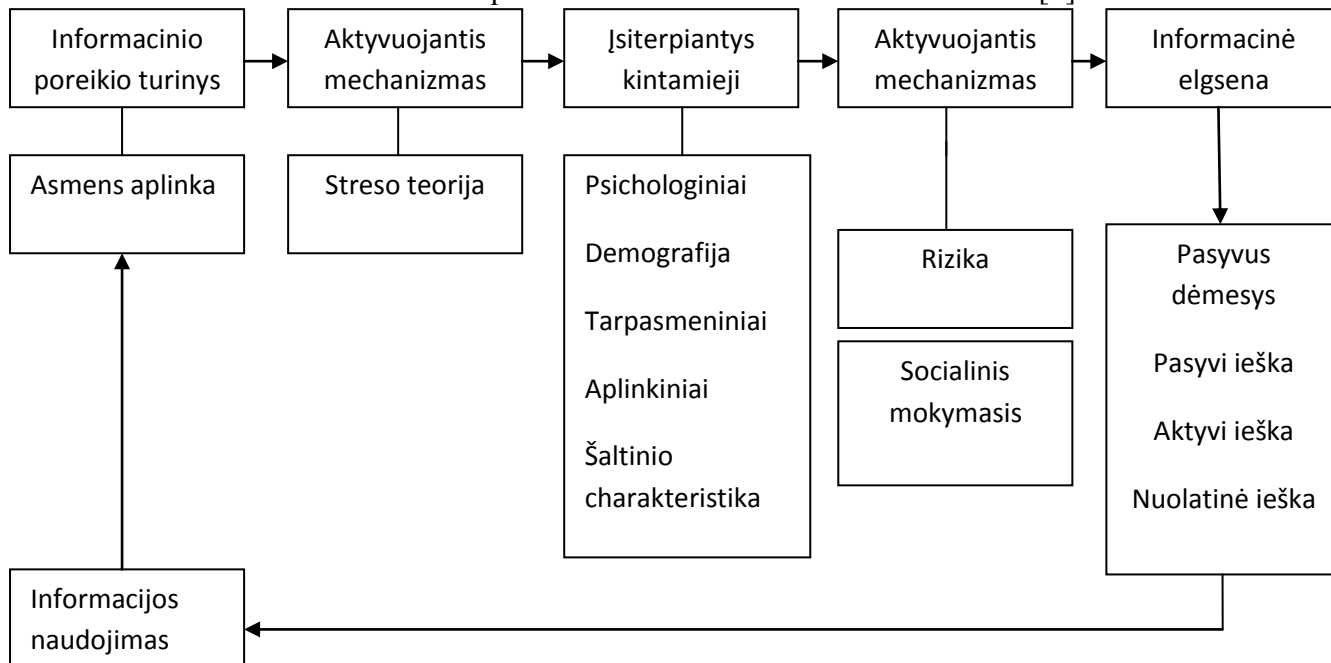
Paskutiniai du įvertinimai vartotoją gali gražinti į poreikių nustatymą, kur tarpininkas yra vartotojo informacijos ieškos stilius, darantis įtaką paieškos rezultatams ir įvertinimui. Asmeniniams faktoriams, informaciniams įgūdžiams dažnai įtaką daro organizacija, kurioje vartotojas dirba, todėl organizacija yra vienas iš šio modelio elementų [7, 13].

2.4 . J. D. Johnson ir T. D. Wilson antrasis modeliai

J. D. Johnson informacijos ieškojimo elgsenos modelis, sukurtas 1997 metais, apima septynis elementus. Modelyje akcentuojamas *kontekstas*, kuris padeda vartotojui ieškoti informacijos. Proceso eiga eina iš kairės į dešinę, pradedant dviejų kategorijų faktoriais, kurie motyvuoja vartotoją ieškoti informacijos (5 priedas). Pirmai kategorijai priskirti demografiniai faktoriai (amžius, lytis, išsilavinimas ir t.t.) ir patirtis (interesų srityje). Antrai priklauso tikėjimas savimi ir pasitikėjimas informacija. Charakteristikos ir nauda čia suprantama, kaip informacijos kanalų pasirinkimas ir panaudojimas poreikiams patenkinti. Paskutinis modelio komponentas yra informacijos ieškos veiksmas (visi procesai, elgsenys ir t.t.). Patirtis yra vienas pamatinių faktorių, kuris padeda ieškoti informacijos, nes vartotojas jau turi minimalių žinių apie dominantę objektą, informacijos šaltinius ar kanalus. Pasitikėjimas yra faktorius, kuris apibūdina ne tik pasitikėjimą informacija, kuri bus relevanti poreikiui, bet kuri padės išspręsti vartotojui iškilusią problemą. Tikėjimas yra svarbus aspektas informacijos ieškos procese, nes jis užtikrina vartotojo motyvaciją surasti ir surinkti informaciją, kuri išspręstų problemą [7, 10, 13].

Tai gi, nauda, gauta iš abiejų grupių faktorių, vartotojui padeda sklandžiau atlikti paieškos veiksmus – ieškoti informacijos kanalų ir šaltinių, rinkti, apdoroti informaciją ir t.t. bei pasiekti norimą rezultatą.

1 paveikslas. T. D. Wilson antrasis modelis [7]

Šiame darbe plačiau analizuojamas *T. D. Wilson antrasis* informacinės elgsenos modelis (1-asis paveikslas), sukurtas 1996 metais, kadangi remiantis juo formuojama tiriamoji magistro darbo dalis.

T. D. Wilson aiškindamas šį modelį, pirmiausia pažymi, jog informacijos poreikiai yra antraeiliai poreikiai, nes pirminiai poreikiai (fiziologiniai, emociniai ir pažintiniai) yra svarbesni. Konkretaus poreikio atsiradimas priklauso nuo konteksto, kurį gali įtakoti kitas asmuo, jis pats, ar jį supanti aplinka (socialinė, politinė, ekonominė, technologinė ir kt.) [10].

Šis modelis išryškina, jog asmens vaidmuo ir aplinka vaidina svarbų vaidmenį individo elgsenoje. Gydytojo informaciniai poreikiai skiriasi nuo slaugytojo, jų asmeniniai poreikiai skiriasi priklausomai nuo aplinkos. Profesinio vaidmens funkcijos yra griežtai susijusios su užimama pozicija, darbo pobūdžiu ir profesinės hierarchijos vieta. Vaidmenys nurodo konkrečius informacijos poreikius. Aplinka, kurioje gyvena informacijos vartotojas apima socialinę aplinką, organizacinę struktūrą, įskaitant informacijos paslaugas ir sistemas, ekonominę padėtį, technologijas, kultūrą, tradicijas ir t.t. Aplinkos sąlygos skatina tam tikrų poreikių atsiradimą, pavyzdžiui, jie skiriasi pagal laikotarpius, politinių ir ekonominių pokyčius ir t.t. Šie konteksto veiksniai, pasak modelio autoriaus, turi įtakos nustatant informacijos poreikį. Jie taip pat turi įtakos informacijos kliūčių suvokimui, ir būdų, kaip patenkinti poreikį, suradimui. Norėdamas tai parodyti T. D. Wilson modelyje naudoja terminą „įsiterpiantys kintamieji“.

T. D. Wilson, remdamasis įvairių sričių tyrimų duomenimis (psichologijos, sociologijos, sprendimų priėmimo, ir t.t.), atkreipia dėmesį į daugelį lemiančių kintamųjų informaciniame elgesyje. Tarp psichologinių kintamųjų vyrauja požiūris į gyvenimą ir vertybių sistemą, politinę orientaciją, žinių, mokymosi stilių. Emociniai kintamieji – tai požiūris į naujoves, stereotipus, įpročius, prietarus, savęs suvokimą (savęs vertinimo žinių ir įgūdžių), interesus, užduotis, informacijos ar paieškos sistemas. Į demografinius kintamuosius įtraukti lyties, amžiaus, socialinės ir ekonominės padėties, išsilavinimo, darbo patirties ir kiti veiksniai. Tarpasmeniniai kintamieji apima darbo pobūdį, reikalavimus, taisykles ir apribojimus, standartus ir elgesio modelius. Aplinkos kintamieji, kurie gali būti analizuojami šalies, vietos ar organizacijos lygmenyse, apima teisės aktus, ekonominę padėtį, organizacinės struktūros sektorius (priklausomybę ir kompetencijas), informacinę kultūrą, IT technologijas, informacijos šaltinių lokalizaciją, organizacinę kultūrą.

Norėdami sužinoti, kas skatina ir motyvuoja ieškoti informacijos, T. D. Wilson ieško atsakymų psichologijoje ir kitose mokslo disciplinose. Vieną aktyvavimo mechanizmą, pasak autoriaus, galima paaiškinti stresu. Kuo didesnis stresas tuo atsiranda didesnė motyvacija ieškoti informacijos. Kitas aktyvinimo veiksnys yra būtinybė susidoroti su situacija arba išspręsti problemą.

Informacijos gavimo stadijoje modelio autorius išskiria pasyvų dėmesį, pasyvią iešką, aktyvią ir nuolatinę iešką. Pirmasis būdas tai pasyvus informacijos kaupimas iš aplinkos, pavyzdžiui, per televiziją ar radiją, be ketinimo surasti informacijos. Antruoju būdu informacijos randama tada, kai tai neplanuojama. Trečia, aktyvi paieška vyksta, kai asmuo aktyviai ieško informacijos. Ketvirta, nuolatinė ieška, kai informacijos ieškoma nuolatos [10, 20, 26].

Nors šis T. D. Wilson, antrasis modelis sulaukia nemažai mokslininkų kritikos, jis yra labiausiai informacijos elgseną iliustruojantis, išsamus, kompleksinis modelis. Jis pabrėžia informacijos ieškos kontekstą ir identifikuoja kitų sričių faktorius (psichologija, inovacijos, sprendimo priėmimas ir kt.). T. D. Wilson modelis yra kompleksinis, nes paaiškina tris informacijos ieškos aspektus:

1. kodėl kai kurie poreikiai pagreitina informacijos iešką labiau negu kiti (stresas, psichologiniai faktoriai);
2. kodėl kai kurie informacijos šaltiniai yra labiau naudojami negu kiti (rizika, atlygio teorija);
3. kodėl žmonės gali arba negali siekti tikslo sėkmingai, remiantis jų pačių pastangomis (socialinis mokymasis, psichologiniai faktoriai) [7, 10, 26].

Apžvelgus visus šešis modelius, galima matyti, jog du modeliai yra orientuoti į vartotoją, du į užduotį, o likę apima visą kontekstą, kuriame veikia vartotojas, ieškodamas informacijos. Modelių akcentuojamus pagrindinius elementus iliustruoja 3 lentelė.

3 lentelė. Informacinės elgsenos modelių akcentai

Modelis	Pagrindiniai akcentai
<i>T. D. Wilson</i>	Orientuotas į vartotojo poreikius, akcentuoja informacijos šaltinio teisingą pasirinkimą.
<i>J. Krikelas</i>	Orientuotas į vartotojo poreikius, akcentuoja atminties ir informacijos priėmimo iš kitų svarbą.
<i>G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain</i>	Orientuotas į vartotojo užduotis, turi grįžtamąjį ryšį.
<i>K. Byström ir K. Järvelin</i>	Orientuotas į vartotojo užduotis, akcentuoja būdus, kuriais naudojami informacijos vartotojai atlikdami užduotis.
<i>J. D. Johnson</i>	Akcentuoja kontekstą, kuris padeda vartotojui ieškoti informacijos.
<i>T. D. Wilson antrasis</i>	Akcentuoja informacijos ieškos kontekstą, identifikuoja faktorius, lemiančius vartotojo informacijos paiešką.

T. D. Wilson pirmasis modelis pabrėžia, jog labai svarbu tinkamai pasirinkti teisingą informacijos šaltinį ar sistemą, nes nuo to priklauso sėkmingas poreikio patenkinimas. J. Krikelas modelis irgi orientuotas į vartotojo poreikius, ypatingai į poreikio kūrimo stadiją. Modelis akcentuoja atminties ir informacijos priėmimo iš kitų svarbą. G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain modelis orientuojasi į vartotojo užduotis, kurioms atlikti reikalinga informacija. Modelis turi grįžtamąjį ryšį, nes paieškos rezultatai priverčia grįžti prie informacijos šaltinių. K. Byström ir K. Järvelin modelis orientuotas į vartotojo darbo užduotis, akcentuoja būdus, kuriais naudojami informacijos vartotojai atlikdami užduotis. Pažymi, jog informaciniams įgūdžiams įtaką daro organizacija, kurioje vartotojas dirba. J. D. Johnson modelis apima komplektą kintamųjų, kurie padeda vartotojui ieškoti informacijos, sklandžiai atlikti paieškos veiksmus. Šiame modelyje akcentuojama vartotojo patirtis ieškant informacijos ir pasitikėjimas. T. D. Wilson antrasis modelis yra kompleksinis. Modelis apjungia kintamuosius elementuos ir aktyvuojančius mechanizmus, kurie veikia vartotojo paiešką, informacinę paiešką skiria į 4 tipus ir akcentuoja aplinkos įtaką.

3. DĚSTYTOJŲ INFORMACINĖS ELGSENOS TYRIMŲ LAUKAS

Trečiame darbo skyriuje apžvelgiamas informacinės elgsenos srities tyrimų kontekstas – tyrinėjimo sritys, tyrimų raida, jų ištakos ir pan. Skyriuje pateikiamas tyrimas „Dėstytojų informacinės elgsenos tyrimai“, kurio tikslas – išanalizuoti dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus, siekiant pagrįsti magistro darbo naujumą ir aktualumą.

3.1. Informacinės elgsenos tyrimai

Kaip mokslinis dalykas informacinė elgsena studijuojama ir analizuojama įvairiuose kontekstuose, siekiant skirtingų tikslų. Iliustruojant pastaruosius 50 metų tiriamus žmones ir situacijas galima apibūdinti kelis atvejus, paremtus prielaidomis, kuriuos pateikia D. O. Case savo monografijoje. Pirmiausia, informacinė elgsena yra labai *racionali*, informacinis elgesys orientuotas į *sprendimo* priėmimą, o sprendimas yra *vertingas*. Šiuos tris aspektus galima iliustruoti konkretesniais pavyzdžiais. Asmuo renkasi automobilį iš kelių skirtingų modelių, kurie varijuoja privalumais ir kaina. Informacinėje erdvėje egzistuoja daug straipsnių ir kitų šaltinių, kuriais remiasi asmuo prieš priimdamas jam svarbų sprendimą. Tai gi, jis elgiasi racionaliai prieš priimdamas lemiamą sprendimą. Kita situacija nagrinėja pilietį, einantį į rinkimus. Kad nuspręstų už kurį kandidatą balsuoti, jis prieš tai renka informaciją apie juos, nes sprendimas yra svarbus, galintis daryti įtaką rinkimų rezultatams. Trečia situacija akcentuoja sprendimo vertę, nes iliustruoja biomedikų veiklą, kurios metu kuriami vaistai, labai svarbūs ligoniams. Medikų informacinės elgsenos tyrinėjimas ypač akcentuojamas, kadangi tai gali jiems padėti efektyviau tenkinti jų specifinius poreikius, pagreitinti informacijos paiešką ir pan.

Dar vienas svarbus savitumas informacinėje elgsenoje yra formalių ir neformalių informacijos šaltinių išskyrimas. Paprastai formaliais šaltiniais laikoma tai, kas yra išspausdinta – knygos, laikraščiai, o neformaliais šaltiniais neretai tampa draugai, kolegos, šeima, taip pat televizijos programos, radijas, internetinės diskusijos ir t.t.

Nemažiau svarbi žmonių informacinės elgsenos tyrinėjimo sritis, kuri nagrinėja kaip elgiamasi su informacija bendrame, ne tokia specifiskame, kontekste, kuriame dirba, pavyzdžiui, medikai. Šie tyrinėjimai sudėtingi tuo, jog elgseną lemia daug asmeninių faktorių, kuriuos nagrinėja atskiros disciplinos – psichologija, sociologija ir pan.

Į informacinės elgsenos tyrimų lauką nuo 1980 metų patenka aspektai, susiję su individualiomis situacijomis, informacijos ieškos motyvais, specifiniu užsiėmimu, supančia aplinka,

asmenybės tipu, socialine grupe ir t.t. Informacinės elgsenos tyrimai aptinkami komunikacijos, vadybos, informacijos, medicinos ir kitų mokslų šakose. Informacinės elgsenos tyrimai grupuojami į tris bendras kategorijas:

1. profesija (vadybininkai, medikai, chemikai ir t.t.);
2. socialinis vaidmuo (klientas, rinkėjas, studentas, bibliotekos vartotojas, televizijos žiūrovas, interneto vartotojas, laikraščių skaitytojas ir t.t.);
3. demografija (amžius, lytis, rasė, geografinė padėtis ir t.t.).

Kaip teigia D. O. Case, apie informacijos iešką skirtingose disciplinose parašyta virš 10 tūkst. dokumentų. Daugiausia publikacijų šia tema parašyta ir publikuota 1980-1990 metais [7, 38].

Informacinės elgsenos ištakos randamos darbuose, nagrinėjančiuose bibliotekos skaitytojus. Pokaris labai padidino mokslinės literatūros apimtį, nes karo laikotarpiu nebuvo galimybių jos publikuoti. 1948 metais įvykusi Karališkosios visuomenės mokslinės informacijos konferencija padėjo pagrindus modernioms informacinės elgsenos studijoms. Konferencija davė pradžią supratimui apie informacijos naudojimą ypač mokslo ir technologijų srityje. Tolimesnių veiksmų buvo imtasi po dešimties metų Tarptautinėje mokslinės informacijos konferencijoje, organizuotoje Vašingtone (JAV). Konferencijoje pristatytos studijos atskleidė, kad ne tik žmogiškieji aspektai yra svarbūs informacijos naudojime. Nemažiau svarbu yra informacijos šaltiniai ir sistemos, ypač kalbant apie tokių sričių specialistus kaip medikus, energetikus ir pan. Apie šių aspektų integraciją buvo diskutuojama ir 1965 metais Jungtinėje Karalystėje. Informacijos ieška, naudojimas, poreikiai apibūdinami kaip sistema, kuri apima dar ir informacijos šaltinius, kuriuos naudoja mokslininkai. Diskutuojama apie tai, kaip informacijos šaltinius padaryti prieinamesnius mokslininkams ir kaip jiems tikslingiau juos panaudoti.

Svarbi studija, nagrinėjanti informacijos poreikius buvo atlikta 1972-73 metais Baltimorėje (JAV). D. Warner su kitais mokslininkais tyrė eilinių piliečių informacinius poreikius. Tyrimas davė atsakymus į tokius pagrindinius klausimus: 1. kokie yra urbanizuotų gyventojų informaciniai poreikiai?; 2. kaip šie poreikiai yra tenkinami?. Apibrėždamas informacinius poreikių koncepciją, T. D. Wilson, 1981 metais, teigė, kad informaciniai poreikiai yra antriniai poreikiai, kylantys iš pirminių, pagrindinių, prigimtinių poreikių, tokių kaip poreikis maistui.

Dvidešimt metų ankščiau, L. Mote bandė charakterizuoti informacijos vartotojus, skirstydama juos į atskiras grupes. Jos tyrimų objektu tapo mokslininkai. Pirmajai grupei jis priskyrė mokslininkus, kurie dirba srityse, kurios yra gerai išvystytos, turi susistemintą literatūrą ir tiksliai apibrėžtą temą (pavyzdžiui, organinė chemija). Antrajai grupei priklauso mokslininkai, kurių mokslinės temos yra plačios, turi mažiau sistemintos literatūros. Trečia grupė mokslininkų, kurie apima daug temų ir neegzistuojantį literatūros sisteminimą.

Iki 1970 metų moksliniai tyrimai daugiau buvo susieti su informacijos sistema, o ne informacijos vartotoju. Nuo 1980 metų pereinama prie tyrimų, koncentruotų į asmenį, o ne sistemą. D. Ellis, B. Dervin, C.C. Kuhlthau ir T. D. Wilson susiję su šiomis permainingomis.

1980 metais, Palmer ištyrė individo, disciplinos ir organizacijos struktūrų sąveiką su informacine elgsena. Į tyrimą pateko biochemikai, entomologai ir statistikai, kurie dirba žemės ūkio srityje. Tyrimas parodė, jog disciplina, laikas, darbo užduotis, tema, organizacija daro daugiausia įtakos informacinei elgsenai. Biochemikai yra reguliarūs informacijos ieškotojai, nes jie negali praleisti jokios relevančios informacijos. Entomologai yra linkę kurti savo asmeninius informacijos failus ir naudotis informacijos tinklais, kadangi jų sritis yra labai siaura ir praktiškai sunku rasti tinkamų informacijos šaltinių [38, 40].

T. D. Wilson (1981) patirtis informacijos ieškoje padėjo jam išvystyti informacinės elgsenos modelį, paremtą fiziologiniais, pažintiniais ir emociniais poreikiais. Jis pažymi, kad bet kuris iš šių poreikių skirtingame kontekste gali būti kitoks. Tai lemia asmens aplinka, darbas ir kiti veiksniai.

Tuo tarpu, B. Dervin (1983) sukūrė metodą, kuris susideda iš keturių dalių: 1. konkreti situacija, kuri apibrėžia problemos kontekstą; 2. atotrūkis, kuris identifikuoja skirtumą tarp situacijos ir laukiamo rezultato ar sprendimo; 3. rezultatas – sprendimo priėmimas; 4. tiltas – atotrūkis tarp situacijos ir rezultato.

C.C. Kuhlthau, 1994 metais, išvystė modelį, kurio pagrindas yra informacijos poreikis. Modelis pažymi, jog informacijos ieškos pagrindas yra identifiikuoti informacijos poreikį. Likusios užduotys yra suformuluoti užklausa, ieškoti informacijos, siaurinti užklausa, surinkti informaciją ir užbaigti informacijos paiešką [26, 38].

3.2. Dėstytojų informacinės elgsenos tyrimai

3.2.1. Tyrimo metodologija

Šiame darbe analizuojami tyrimai, nagrinėjantys dėstytojų ar mokslo specialistų informacinę elgseną. Siekiant pagrįsti magistro darbo naujumą ir aktualumą atlikta šios srities mokslinių dokumentų analizė, norint išsiaiškinti atliktų tyrimų tikslus, uždavinius, rezultatus ir t.t. Tyrimui atrinkti Cecelia M. Brown (JAV) 1998 m., Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, Vaughan K. T. L. ir Stephanie J. Adams (JAV) 2005 m. ir Aiki Tibar (Estija) 2004 m. tarp 1998-2006 metų atlikti ir publikuoti dėstytojų arba mokslo specialistų informacinę elgseną nagrinėjančių tyrimų mokslo darbai.

Tyrimo **tikslas** – išnagrinėti dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus.

Pagrindiniai **uždaviniai**:

1. Įvertinti tyrimų tikslus ir uždavinius.

2. Palyginti tyrimų metodologijas ir imtis.
3. Išanalizuoti tyrimų rezultatus.
4. Suformuluoti tyrimo „Dėstytojų informacinės elgsenos tyrimai” išvadas.

Moksliniai straipsniai rinkti iš recenzuoto elektroninio mokslinio žurnalo „Information research” (<http://informationr.net/ir/>), kuris šiuo metu yra vedantysis žurnalas, skelbiantis mokslines publikacijas informacijos mokslų tematika, konferencijos pranešimų medžiagos – „Proceedings of the 7th conference on Information Seeking in Context”, mokslinės duomenų bazės EBSCO Publishing. Paieška vykdyta pagal reikšminius žodžius: information behavior (liet. – informacinė elgsena), scientists information behavior (liet. – dėstytojų informacinė elgsena), information seeking (liet. – informacijos ieška). Rasti ir apžvelgti 1998-2006 metais atlikti tyrimai, nagrinėjantys mokslo atstovų informacinę elgseną:

- GREFSHEIM, Suzanne F., RANKIN, Jocelyn A. *Information needs and information seeking in a biomedical research setting* [11].
- BROWN, Cecelia M. *Information seeking behavior of scientists in the electronic information age : astronomers, chemists, mathematicians, and physicists* [4].
- HEMMINGER, Bradley M., LU, Dihui, VAUGHAN, K. T. L., ADAMS, Stephanie J. *Information seeking behavior of academic scientists* [12].
- TANNI, M., SORMUNEN, E., SYVANEN, A. *Prospective history teachers' information behavior in lesson planning* [33].
- TIBAR, Aiki. *The information-seeking behavior of scientists in engineering and technology at Tallin University of Technology* [35].

Atliekamo tyrimo **imtis** yra trys moksliniai straipsniai ir jų duomenys. Šie straipsniai atrinkti tyrimui dėl jų išsamumo ir atitikimo tyrimo problematikai: BROWN, Cecelia M. „*Information seeking behavior of scientists in the electronic information age : astronomers, chemists, mathematicians, and physicist*”; HEMMINGER, Bradley M., LU, Dihui, VAUGHAN, K. T. L., ADAMS, Stephanie J. „*Information seeking behavior of academic scientists*”; TIBAR, A. „*The information-seeking behavior of scientists in engineering and technology at Tallin University of Technology*”.

Tyrimė naudojamas **metodas** – dokumentų analizė. Analizės **kriterijai** yra šie: tyrimo tikslas, uždaviniai, naudotas metodas, tyrimo imtis, generalinė visuma, tyrimo laikas ir rezultatai (informaciniai poreikiai, šaltiniai ir faktoriai, darantys įtaką dėstytojų informacinei elgsena).

Tyrimė naudojamos pagrindinės sąvokos: *informacinė elgsena* – tai elgsenų, susijusių su informacijos šaltiniais ir kanalais, visuma. *Informacijos ieška* – procesas, kuris apima informacijos paiešką ir individo supratimo procesą [18]. *Socialiniai tinklai* – tai tarpusavio ryšiais susietų individų, jų grupių ar organizacijų darinys. *Duomenų bazės* – yra organizuotas duomenų rinkinys,

kuriame kaupiami moksliniai duomenys, straipsniai ir kiti dokumentai ir kuriuo galima individualiai naudotis elektroniniu ar kitu būdu. Tinklalapiai – informacijos ištekliai, randami internete [3].

3.2.2. Tyrimo rezultatai

Tyrimų tikslai ir uždaviniai

Praeito amžiaus pabaigoje, 1998 metais, Cecelia M. Brown ištyrė astronomų, chemikų, matematikų ir fizikų informacinę elgseną Oklahomos universitete (JAV).

Tyrimo tikslas – ištirti Oklahomos universiteto astronomų, chemikų, matematikų ir fizikų informacinę elgseną. Tikslui pasiekti buvo sukurta anketa, susidedanti iš 20 klausimų ir galimybė išreikšti nuomonę apie universiteto bibliotekos siūlomus informacijos išteklius ir paslaugas [4].

Talino Technologijos Universiteto mokslo specialistų informacinę elgseną tyrė ir aprašė estė Aiki Tibar. Tyrimas buvo atliktas 2004 metais Talino Technologijų universiteto penkiuose fakultetuose: chemijos ir medžiagų technologijos, civilinės inžinerijos; informacijos technologijų, mechaninės inžinerijos ir energijos inžinerijos, bei kibernetikos institute [35].

Tikslas – identifikuoti mokslo specialistų informacinius poreikius ir nustatyti kaip jie yra tenkinami. Uždaviniai: nustatyti kokios rūšies informacijos šaltinius ir kanalus naudoja dėstytojai; kokie kriterijai egzistuoja renkantis informacijos šaltinius ir kanalus; kokie barjerai trukdo pasiekti reikiamą informaciją.

Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, Vaughan K. T. L. ir Stephanie J. Adams 2005 metais ištyrė Šiaurės Karolinos universiteto (JAV) mokslo specialistų informacinę elgseną. ***Tyrimo tikslas*** – ištirti mokslo specialistų informacinę elgseną. Tyrimui atlikti buvo paruošta anketa, susidedanti iš 28 klausimų ir patalpinta universiteto informacinėje sistemoje [12].

Tai gi, ***tyrimų tikslai*** yra tokie:

- ištirti Oklahomos universiteto astronomų, chemikų, matematikų ir fizikų informacinę elgseną.
- identifikuoti mokslo specialistų informacinius poreikius ir nustatyti kaip jie yra tenkinami.
- ištirti mokslo specialistų informacinę elgseną.

Įvertinus tyrimų tikslus, galima matyti, jog dviejų tyrimų tikslas yra vienodas, skiriasi tik vieno tyrimo tikslo formuluoatė, nors esmė yra ta pati. Sunku įvertinti uždavinius, nes tik vieno tyrimo autorius juos pateikė straipsnyje.

Tyrimų metodai ir imtys

Visų trijų tyrimų metodologijos ir imtys, bei tyrimo atlikimo laiko palyginimas pateiktas lentelėje (4 lent.).

4 lentelė. Tyrimų metodologija ir imtis [4, 12, 35]

Tyrimas	Periodas	Metodas	Generalinė visuma	Respondentų skaičius
1. <i>Talino Technologijos Universiteto mokslo specialistų informacinė elgsena.</i> Aiki Tibar	2004 m. gegžė - rugsėjis	Anketinė apklausa ir pusiau struktūruotas interviu	406	138 (107 – moterys, 31- vyras)
2. <i>Šiaurės Karolinos universiteto mokslo specialistų informacinė elgsena.</i> Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, K. T. L. Vaughan ir Stephanie J. Adams	2005 m. pavasaris	Anketinė apklausa	902	465 (179 – moterys, 286 – vyrai)
3. <i>Mokslo specialistų informacinė elgsena elektroninės informacijos amžiuje: astronomai, chemikai, matematikai ir fizikai.</i> Cecelia M. Brown	1998 m. birželis	Anketinė apklausa	80	39

Pateikti duomenys rodo, jog tyrimuose vyravo anketinės apklausos metodas. Didžiausia tyrimo generalinė visuma buvo antrojo – 902, o mažiausia trečiojo – 80, anksčiausiai atlikto tyrimo. Daugiausia respondentų – 465 – dalyvavo antrame tyrime.

Tyrimų rezultatai

Cecelia M. Brown ištyrusi astronomų, chemikų, matematikų ir fizikų informacinę elgseną Oklahomos universitete (JAV) nustatė, jog bibliotekos siūlomi informacijos išteklių daro įtaką dėstytojų informacinei elgsenai. Kiti savo informacinius poreikius patenkina naudodamiesi elektroninėmis duomenų bazėmis, kurias kuria įvairūs institutai ir laboratorijos. Respondentai naudoja elektronines bibliografinės duomenų bazines ir nori patys jas papildyti. Pagrindinis, populiariausias ir tinkamiausias informacijos šaltinis šio tyrimo dalyviams yra spausdintas straipsnis iš žurnalo.

Tyrimo duomenys atskleidžia skirtingą atskirų mokslo kryptų dėstytojų, dalyvavusių šiame tyrime informacinę elgseną. Matematikai pirmenybę teikia tokiems informacijos šaltiniams kaip monografijos, preprintai, informacijai iš kolegų ir konferencijų. Chemijos, biochemijos, fizikos ir astronomijos sričių mokslo atstovai reguliariai lankosi bibliotekoje ir naudoja jos siūlomus informacijos išteklius. Matematikai bibliotekoje lankosi retai, tačiau pažymi, jog pasitiki bibliotekoje kaupiamais informacijos šaltiniais.

Aiki Tobar tyrimo rezultatai parodė, kokius informacijos šaltinius renkasi ir naudoja, bei su kokiais trukdžiais ir barjeriais, ieškodami informacijos, susiduria Talino technologijos universiteto dėstytojai.

Universiteto mokslo specialistai naudoja daug įvairių interaktyvių ir spausdintų informacijos šaltinių: internetas, žurnalai, duomenų bazės, knygos, konferencijų medžiaga ir t.t. Pirmąsias informacijos šaltinių pasirinkimo vietas užima internetas, interneto paieškos sistemos ir elektroniniai žurnalai.

Tyrimas taipogi parodė, jog respondentai turi gerai išvystytus socialinius tinklus, kuriuos naudoja informacijos ieškai ir dalijimuisi. Renkantis spausdintinius informacijos šaltinius respondentai nurodo tokius svarbiausius kriterijus – informacija turi būti patikima, tiksli ir lengvai prieinama. O interaktyvi informacija turi būti patikima, nepasenusi ir tiksli.

Tyrime dalyvavę asmenys nurodė barjerus, kurie trukdo ieškoti informacijos: nepavykusi prieiga prie šaltinio, komplikotos sistemos, laiko, informacijos ieškos žinių ir įgūdžių stoka. Pagrindiniai barjerai yra laiko stoka ieškoti ir rinkti informaciją, skaityti straipsnius ar knygas.

Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, Vaughan K. T. L. ir Stephanie J. Adams 2005 metais ištyrė Šiaurės Karolinos universiteto (JAV) mokslo specialistų informacinę elgseną ir jos pokyčius, susijusius su elektroninės informacijos plėtojimu.

Šio tyrimo rezultatai gali būti orientyru bibliotekoms ir kitoms informacijos paslaugas teikiančioms organizacijoms.

Apklausa parodė, jog respondentai jau beveik visiškai perėjo nuo spausdintų prie elektroninių informacijos šaltinių. Dėstytojai nurodo, jog tampa žymiai paprasčiau informacijos ieškoti atviros prieigos priemonėmis internete. Respondentai pamėgo naudoti tokius informacijos šaltinius, kaip mokslinės duomenų bazės, mokslininkų interneto svetainės, elektroniniai žurnalai, taip pat bibliografinės duomenų bazės ir bibliotekoje kaupiami dokumentai.

Tyrimas parodė, jog informacinė elgsena skiriasi, atsižvelgiant į lytį, fakultetą ir atstumą nuo bibliotekos. Pavyzdžiui, vienų fakultetų dėstytojai vis dar naudoja spausdintus informacijos šaltinius, kiti – beveik vien tik elektroninius.

Respondentai linkę naudoti ir patys kurti tam tikras duomenų bases, kurios naudojamos moksliniai komunikacijai. Bazėse galima surasti kolegų recenzijas, straipsnius ir kitą informaciją. [4, 12, 35].

Apžvelgus ir išanalizavus trijų tyrimų rezultatus, kurie nagrinėjo dėstytojų informacinę elgseną, galima pastebėti daug sutapimų ir panašumų, nors tyrimai atlikti skirtingose vietose, skirtingu laiku.

Tyrimų rezultatų palyginimas atliktas išskiriant tris informacinės elgsenos elementus: informacijos poreikiai, naudojami pagrindiniai informacijos šaltiniai ir informacinei elgsenai įtaką darantys faktoriai. Palyginimas atsispindi 5-oje lentelėje (5 lentelė).

5 lentelė. Tyrimų rezultatų palyginimas

Tyrimas	Informacijos poreikiai	Informacijos šaltiniai	Faktoriai
1. <i>Talino Technologijos Universiteto moklo specialistų informacinė elgsena.</i> Aiki Tibar	Paskaitų rengimui, moksliniams tyrimams, straipsnių rengimui, moksliniai komunikacijai, seminarų-konferencijų rengimuisi.	Internetas ir interneto paieškos sistemos (pvz. Google), elektroniniai žurnalai, spausdinti žurnalai, konferencijų medžiaga.	Informacinei elgsenai įtaka daro laiko stoka ieškoti ir skaityti knygas ar žurnalus, publikacijų neprieinamumas, mokama informacija.
2. <i>Šiaurės Karolinos universiteto moklo specialistų informacinė elgsena.</i> Bradley M. Hemminger, Dihui Lu, K. T. L. Vaughan ir Stephanie J. Adams	Paskaitų rengimui, moksliniams tyrimams, straipsnių rengimui, moksliniai komunikacijai, seminarų-konferencijų rengimuisi.	Tinklalapiai, duomenų bazės, žurnalai, knygos.	Informacinę elgseną lemia atstumas iki bibliotekos.
3. <i>Moklo specialistų informacinė elgsena elektroninės informacijos amžiuje: astronomai, chemikai, matematikai ir</i>	Paskaitų rengimui, moksliniams tyrimams, straipsnių rengimui, moksliniai komunikacijai,	Chemikai – biochemikai: monografijos, žurnalai, vadovėliai. Matematikai –	Respondentai aktyviai naudojami bibliotekos teikiamomis paslaugomis.

<i>fizikai.</i> Cecelia M. Brown	seminarų-konferencijų rengimuisi.	vadovėliai, monografijos, žurnalai, konferencijų medžiaga. Fizikai – astronomai: žurnalai, vadovėliai, konferencijų medžiaga, monografijos.	
----------------------------------	-----------------------------------	--	--

Visų trijų tyrimų respondentų informaciniai poreikiai yra vienodi. Jie informacijos ieško norėdami pasiruošti paskaitoms, vykdydami mokslinius tyrimus, straipsnių rengimui, moksliniai komunikacijai ar ruošdamiesi seminarams ir konferencijoms.

Skiriasi informacijos šaltiniai. Cecelia M. Brown, ankščiau iš visų atliktame tyrime, vyrauja skirtingi informacijos šaltiniai tarp respondentų. Chemikai – biochemikai dažniausia naudoja monografijas, žurnalus ir vadovėlius. Matematikai – vadovėlius, monografijas, žurnalus ir konferencijų medžiagą. Fizikai – astronomai renkasi žurnalus, vadovėlius, konferencijų medžiagą ir monografijas. Šiaurės Karolinos universiteto mokslo specialistai dažniausiai naudoja tinklalapius, duomenų bazes, žurnalus ir knygas. O Talino Technologijos universiteto respondentai renkasi tokius informacijos šaltinius, kaip internetas ir interneto paieškos sistemos (pvz. Google), elektroniniai žurnalai, spausdinti žurnalai bei konferencijų medžiaga [4, 12, 35].

Nesunkiai galima pastebėti, jog išsiskiria Cecelia M. Brown tyrimo rezultatai, nes internetas nėra naudojamas kaip vienas iš pagrindinių informacijos šaltinių. Tai lemia, jog 1998 metais internetas dar nebuvo sukaupęs pakankamai informacijos, kad patenkintų visus dėstytojų ar mokslininkų poreikius.

Informacinę elgseną dviejuose tyrimuose lemia atstumas iki bibliotekos ir jos teikiamų paslaugų asortimentas, o Talino Technologijos universiteto dėstytojų ir mokslo specialistų informacinei elgsenai įtaka daro laiko stoka ieškoti ir skaityti knygas ar žurnalus, laisvas publikacijų neprieinamumas ir mokama informacija.

Atlikus tyrimų apie dėstytojų informacinę elgseną analizę, paaiškėjo, jog tyrimuose akcentuojami keli pagrindiniai informacinės elgsenos komponentai: informaciniai poreikiai, informacijos šaltinių naudojimas, kylantys informacijos ieškos trukdžiai ir kiti. Tyrimų respondentai informacijos ieško norėdami pasiruošti paskaitoms, vykdydami mokslinius tyrimus,

straipsnių rengimui, moksliniai komunikacijai ar ruošdamiesi seminarams ir konferencijoms. Tyrimų dalyviai renkasi ir naudoja įvairius informacijos šaltinius: internetas, viso teksto duomenų bazės, žurnalai, monografijos, vadovėliai, konferencijų medžiaga, bibliografinės duomenų bazės. Dėstytojų ar mokslo specialistų informacinę elgseną dviejuose tyrimuose lemia atstumas iki bibliotekos ir jos teikiamų paslaugų asortimentas, o Talino Technologijos universiteto dėstytojų informacinei elgsenai įtaka daro laiko stoka ieškoti ir skaityti knygas ar žurnalus, laisvas publikacijų neprieinamumas ir mokama informacija.

Remiantis šių tyrimų išvalgomis, pritaikant užsienio mokslininkų patirtį formuojamas naujas tyrimas, siekiant išsiaiškinti Lietuvos dėstytojų informacinę elgseną, kuri plačiau nėra tyrinėta.

4. VILNIAUS TECHNOLOGIJŲ IR DIZAINO KOLEGIJOS DĚSTYTOJŲ INFORMACINĖS ELGSENOS TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologija

Šioje magistro darbo dalyje pristatomas empirinis tyrimas „*Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena*“. Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija (toliau kolegija) yra Lietuvos Respublikos valstybinė aukštoji mokykla, kurioje vyrauja neuniversitetinės studijos, plėtojami taikomieji moksliniai tyrimai, taikomoji mokslinė veikla ir profesionalusis menas. Kolegijos buveinės adresas: Vilnius, Antakalnio g. 54. Įstaigos personalą sudaro dėstytojai, mokslo darbuotojai, administracijos darbuotojai (kolegijos direktorius, pavaduotojai, dekanai, prodekanai, katedrų vedėjai) ir kiti darbuotojai, kurių reikia kolegijos akademinės ir ūkinės veiklos uždaviniams įgyvendinti. Kolegijoje šiuo metu dirba apie 350 darbuotojų, iš kurių 200 yra dėstytojai, didžioji dauguma jų turi lektoriaus pedagoginį vardą. Kolegijos struktūrą sudaro 4 fakultetai: Statybos fakultetas, Dizaino fakultetas, Petro Vileišio geležinkelio transporto fakultetas, Technikos fakultetas [37].

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbine veikla.

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti dėstytojų informacinius poreikius, susijusius su jų darbine veikla;
- ištirti dėstytojų informacijos paieškos procesus;
- nustatyti, kokius informacijos šaltinius naudoja dėstytojai savo darbinėje veikloje;
- išsiaiškinti, su kokiomis informacijos ieškos kliūtimis susiduria dėstytojai ieškodami darbinės informacijos.

Tyrimo objektas – Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena.

Tyrimo metodas – empiriniam tyrimui atlikti taikytas kiekybinis tyrimo metodas (anketinė apklausa). Anketavimo metu surinkti duomenys apdoroti Windows Office Excel 2007 programa.

Tyrimo atlikimo laikas – 2009 m. lapkričio 15 - gruodžio 15 dienomis.

Metodai ir organizavimas. Empiriniam tyrimui atlikti taikytas *kiekybinis tyrimo metodas* (anketinė apklausa). Šis metodas pasirinktas, siekiant pamatuoti kolegijos dėstytojų informacinės elgsenos, susijusios su darbu, kintamuosius elementus (informacinius poreikius, paieškos būdus, šaltinius ir ieškos kliūtis). Tokio tyrimo esmė yra aprašyti tai, kas objektyvu, realu ir bandyti tai paaiškinti.

Kiekybinio empirinio tyrimo duomenims surinkti taikytas *anketinės apklausos metodas*. Apklauso klausimai formuojami remiantis iškeltais tyrimo uždaviniais. Anketa sudaro 22 klausimai: 3 klausimai atviri, 1 – pusiau atviras, likusieji – uždari. Anketos klausimynas sudarytas ir suskirstytas į keturias dalis, kiekviena iš jų apjungia klausimus, susijusius su viena iš informacinės elgsenos sudedamųjų dalių – *informacijos poreikius, informacijos paiešką, informacijos šaltinius ir informacijos ieškos kliūtis* (11 priedas). Pagrindinis kiekybinės duomenų analizės metodas – *faktorinė analizė*, kurios metu kintamieji suskirstomi į pogrupius pagal bendras savybes.

Tyrimo anketos klausimynas sudarytas remiantis T. D. Wilson antruoju informacinės elgsenos modeliu, kuris analizuotas antrame šio darbo skyriuje. Jis pasirinktas dėl to, jog yra kompleksiškas – apima daug kintamųjų elementų (psichologinių, demografinių, emocinių, socialinių ir t.t.), kurie dalyvauja vartotojo informacinėje elgsenoje ir daro jai įtaką.

Šio tyrimo generalinė visuma yra 200 kolegijos dėstytojų: 128 moterys ir 72 vyrai. Tyrimo rezultatų tikslumo dėlei, buvo siekiama apklausti visus kolegijos dėstytojus, kurie turėjo vienodas galimybes dalyvauti apklausoje. Anketa buvo išsiųsta visiems dėstytojams į elektroninio pašto dėžutes. Nesulaukus pakankamo respondentų dėmesio pereita prie tiesioginio platinimo, įteikiant spausdintą anketos formą. Taikyta atsitiktinė respondentų atranka.

Sugrįžo 60 užpildytų anketų. Tyrimo reprezentatyvumą rodo koeficientas K, apibrėžiamas baigtinėms populiacijoms. Šio tyrimo generalinė visuma yra baigtinė (200 dėstytojų), o koeficientas K yra 30 proc.

4.2. Tyrimo rezultatai

Analizuojant tyrimo duomenis, nustatyta, kad tyrimui parengtas anketas užpildė 75 proc. moterų ir 25 proc. vyrų. Tyrime dalyvavusių respondentų amžius pasiskirstė taip: daugiausia – 33 proc. dėstytojų yra 41-50 metų amžiaus, 27 proc. respondentų – 51-60 metų, 18 proc. – 31-40, 5 proc. – 20-30 ir 17 proc. respondentų yra vyresni nei 61 metų amžiaus.

Tyrimo duomenų analizė parodė, jog didžioji dauguma, 97 proc., respondentų turi lektoriaus profesinį vardą ir tik 2 (3 %) respondentai turi docento, profesoriaus pedagoginio vardo neturi nei vienas apklaustas kolegijos dėstytojas.

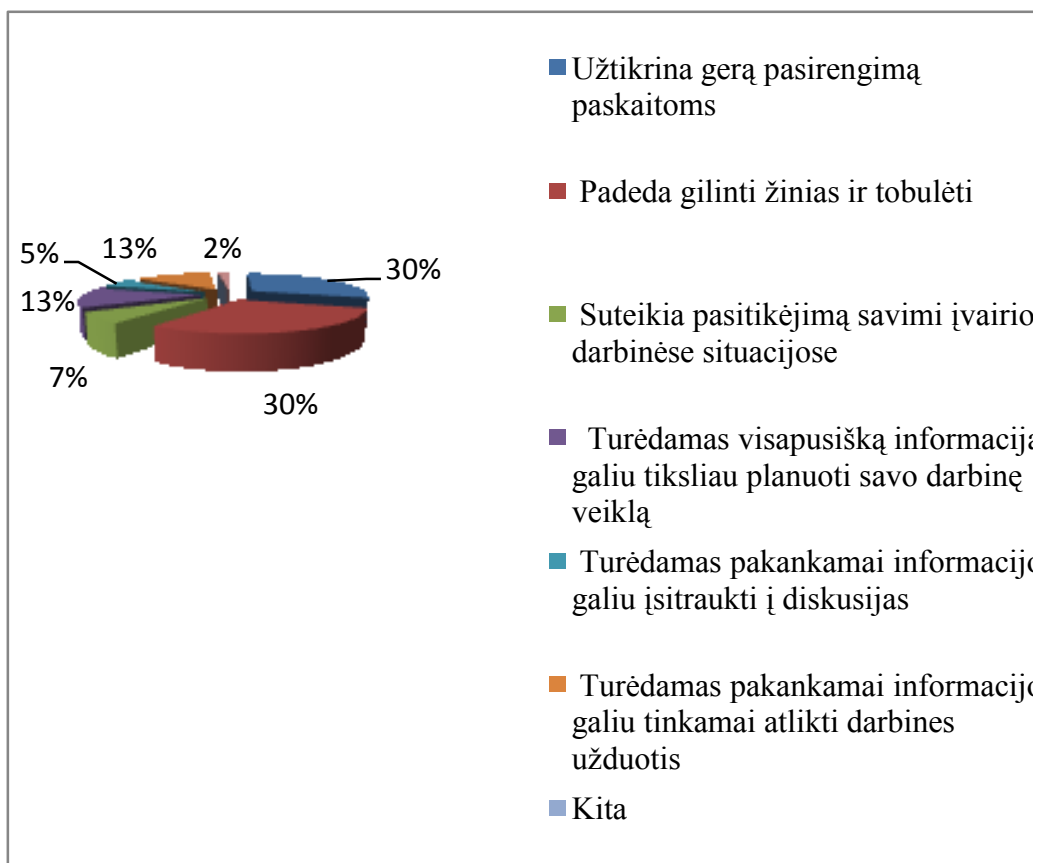
Daugiausia respondentų dirba Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos Statybos (37 %) ir Technikos fakultetuose (35 %). Dizaino fakultete dirba 13 proc. respondentų, o P.Vileišio geležinkelio transporto fakultete – 15 proc.

Informacijos poreikiai

Pirmas anketos klausimas skirtas pažymėti atsakymų variantus, nurodančius dėstytojų informacijos poreikius, susijusius su jų darbu.

Daugumai respondentų informacija reikalinga tam, kad užtikrintų gerą pasirengimą paskaitoms (30 %) ir padėtų gilinti žinias ir tobulėti (30 %). Kas septintam respondentui informacija padeda tiksliau planuoti darbinę veiklą ir tinkamai atlikti darbinės užduotis. Mažiausiai respondentams informacija reikalinga dėl ištraukimo į diskusijas (5 %) (2 pav.).

2 paveikslas. Informacijos poreikiai

Gauti šio klausimo atsakymų rezultatai rodo, jog kolegijos dėstytojų rengiamos paskaitos yra novatoriškos, paremtos naujausia ir aktualiausia informacija, dažnai atnaujinamos, siekiant parengti konkurencingus, puikiai dirbti gebančius specialistus. Be to, dėstytojai teigia, jog informacija jiems padeda gilinti žinias ir tobulėti. Tai rodo, jog dėstytojai nepamiršta, jog jie privalo pastoviai kelti savo kvalifikaciją, tobulėti savo srityje, siekiant naujų darbo rezultatų ir pripažinimo.

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog diskusijos yra veikla, kuriai informacijos dėstytojams reikia mažiausiai. Galima manyti, jog tai lemia tokios priežastys, kaip laiko trūkumas, nenoras bendrauti, dalintis informacija ir pan.

Antrame klausime respondentai turėjo pažymėti, koku dažnumu jie ieško informacijos išvardintoms veikloms.

Nustatyta, jog dauguma respondentų visada informacijos ieško paskaitų ruošimui (55 %), užduočių ruošimui (40 %), mokomosios medžiagos rengimui (45 %). Nemaža dalis dėstytojų ieško

informacijos seminarų (40 %) ir užduočių rengimui (45 %). Išsami klausimo analizė apie informacijos iešką atitinkamoms veikloms pavaizduota 6-oje lentelėje.

6 lentelė. Informacijos ieška

	<i>Veikla</i>	<i>Visada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>	<i>Neatsakė</i>
1.	Paskaitų ruošimui	55 %	37%	2%	3%	3%
2.	Seminarų ruošimui	27%	40%	10%	15%	8%
3.	Užduočių ruošimui	40%	45%	10%	3%	2%
4	Straipsnių rengimui	30%	20%	15%	35%	3%
5.	Monografijų rengimui	12%	3%	13%	58%	13%
6.	Mokomosios medžiagos ruošimui	45%	35%	13%	3%	3%
7.	Moksliniam tyrinėjimui	25%	17%	12%	40%	7%
8.	Renginių organizavimui	15%	22%	27%	35%	2%
9.	Praktikų organizavimui	15%	28%	13%	35%	8%
10.	Kita (įrašykite)	0%	0%	0%	0%	0%

Atlikta antro klausimo analizė patvirtina pirmo klausimo rezultatus, nes kolegijos dėstytojai visada ieško informacijos paskaitų, užduočių, mokomosios medžiagos rengimui, todėl jų pedagoginis darbas gali būti vertinamas aukštu balu dėl neatsilikimo nuo naujovių, pastovaus mokomosios medžiagos atnaujinimo ir jos pateikimo mokymo procesui. Kolegijos dėstytojai mažai ieško informacijos veikloms, kurios nėra išvystytos ir svarbios kolegijoje – moksliniam tyrinėjimui, monografijų, straipsnių rengimui.

Trečias klausimas siekė išsiaiškinti, kiek vidutiniškai laiko per savaitę respondentai praleidžia ieškodami informacijos, susijusios su darbu. Išvedus vidurkį, paaiškėjo, jog respondentai vidutiniškai per savaitę ieškodami informacijos, susijusios su darbu, praleidžia 9,25 valandos. Svarbu paminėti, jog 8 respondentai į šį klausimą neatsakė, todėl jų atsakymai buvo užskaityti kaip

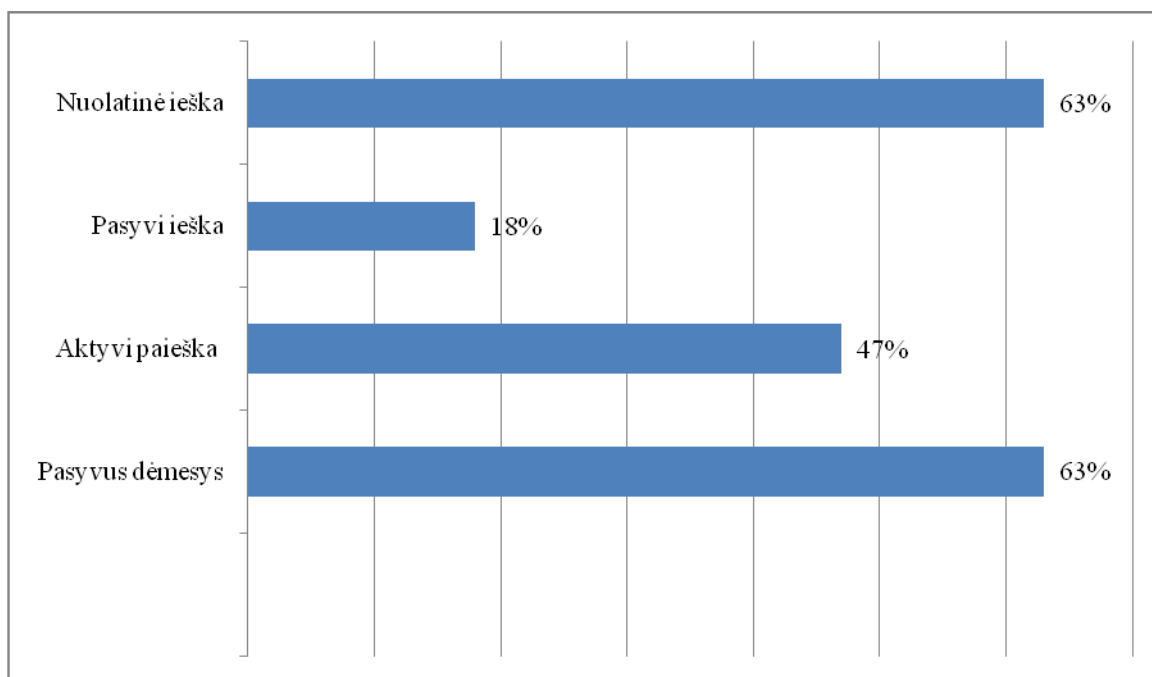
0 valandų. Vyrų ir moterų vidutinis laikas, skiriamas darbinės informacijos paieškai skiriasi nežymiai – 0,25 valandos.

Tai gi, galima teigti, kad respondentai per savaitę praleidžia daugiau negu vieną darbo dieną (8 darbo valandos) ieškodami darbinės informacijos.

Informacijos paieška

Ketvirtas anketos klausimas buvo skirtas nustatyti, kokį informacijos paieškos būdą dažniausiai naudoja respondentai, ieškodami informacijos. Nustatyta, jog dažniausiai respondentai darbinės informacijos ieško nuolatos, t.y. kasdien lankydamiesi bibliotekoje arba naršydami internete (63 %), arba informacijos reikalingos darbui randa visai atsitiktinai, kitos veiklos metu (63 %). Nemažai respondentų informacijos ieško aktyviai tik tada, kai turi konkrečią užduotį (47 %). Mažiausiai respondentai informacijos darbui ieško pasyvios paieškos būdu, t.y. ir laisvalaikį naršydami po internetą (18 %) (3 pav.).

3 paveikslas. Informacijos paieškos būdai

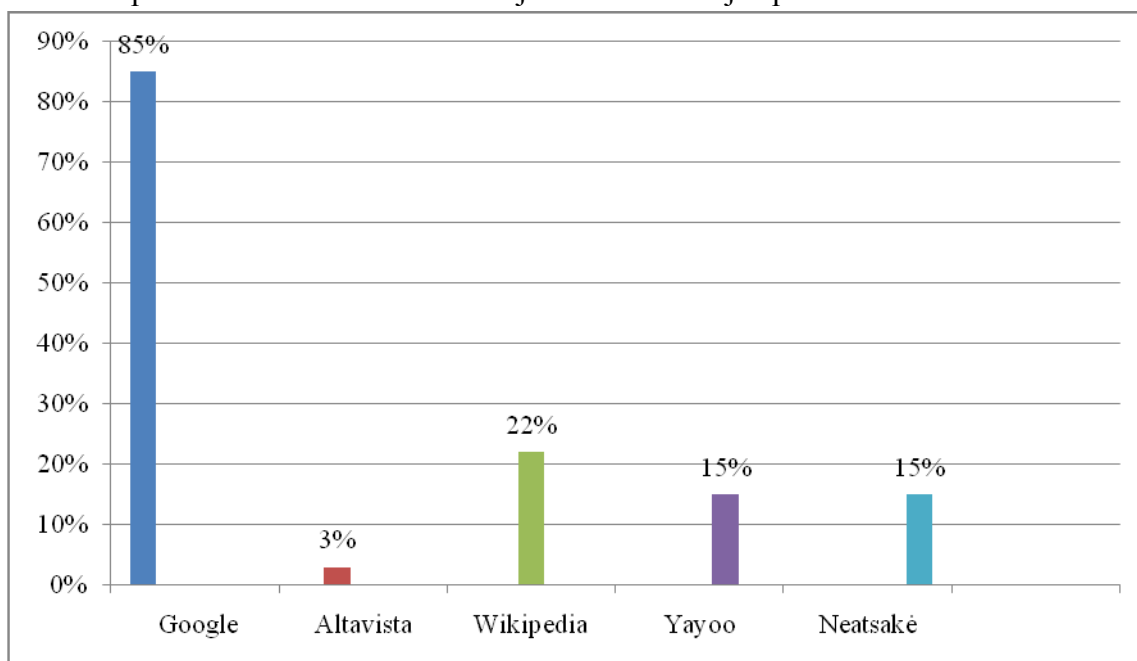
Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad kolegijos dėstytojai aktyviai naudojami internetu ieškodami darbinės informacijos. Taip pat naudojami bibliotekos fondais ir jos teikiamomis paslaugomis, ieškant reikalingos informacijos. Duomenų analizės rezultatai rodo, jog dėstytojai darbo nepamiršta ir kitos veiklos metu, nes nėra abejingi atsitiktinai rastai informacijai ne darbinės veiklos metu.

Penktasis anketos klausimas siekė atskleisti, kur respondentai, ieškodami darbinės informacijos, naudojami internetu. Didžioji dauguma respondentų internetu naudojami namuose (73 %) ir/arba darbo kabinete ar laboratorijoje (75 %). Penktadalis respondentų pasinaudoja internetu bibliotekoje (20 %) (6 priedas).

Penkto klausimo duomenų analizė parodė, kad darbo kabinetas ar laboratorija ir namai yra vietos, kur kolegijos dėstytojai dažniausia naudojami internetu. Tai rodo, jog jie turi prieigą prie interneto darbo vietoje ir gali netrukdomi juo naudotis. Be to, kaip parodė ankstesnė duomenų analizė, dėstytojai nėra abejingi rasti darbinei informacijai ne darbo veiklos metu, tai patvirtina interneto naudojimą namuose. Duomenys parodė, jog niekur kitur, išskyrus šias tris vietas internetu respondentai nesinaudoja.

Šeštas klausimyno klausimas prašė įvardinti tris naudojamas informacijos paieškos sistemas internete. Dauguma dėstytojų (85 %) nurodė sistemą Google. Alta vista paieškos sistemą naudoja 3 proc., Wikipedia – 22 proc., Yahoo – 15 proc. respondentų. 15 proc. respondentų į šį klausimą iš vis neatsakė (4 pav.). Po vieną respondentą nurodė, jog naudojami Looksmart, Aport, Chroma, Rambler ir Alltheweb paieškos sistemomis.

4 paveikslas. Dažniausiai naudojamos informacijos paieškos sistemos internete

Atlikto kiekybinio tyrimo šešto anketos klausimo analizė patvirtina, jog kolegijos dėstytojai naudoja didžiausią paieškos sistemą pasaulyje Google. Peržiūrėdama daugiau nei 1,3 milijardo puslapių, Google pateikia tinkamus paieškos rezultatus vartotojams visame pasaulyje paprastai greičiau nei po pusės sekundės. Google kasdien apdoroja daugiau nei 100 milijonų paieškos užklausų [23].

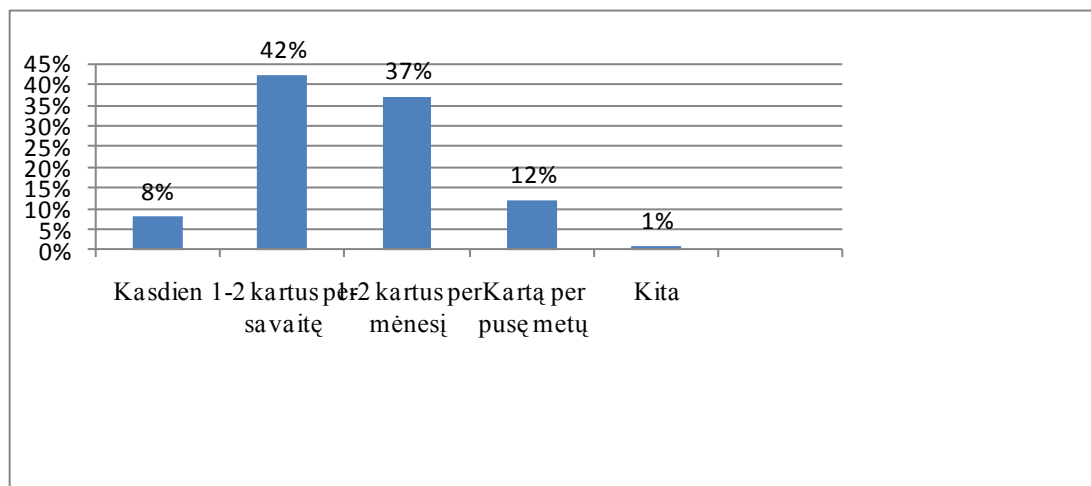
Tuo tarpu, dešimtas klausimas siekė atskleisti, kokių dažnumu respondentai naudoja išvardintas paieškos sistemas. Šis klausimas buvo kontrolinio pobūdžio klausimas, siekiant

patikrinti 6 klausimo atsakymų teisingumą. Neatitikimų nepastebėta, nes dauguma respondentų visada naudoja Google paieškos sistemą (88 %), kartais Google naudojami kas šeštas respondentas. Nei vienas respondentas nenurodė, jog šia paieškos sistema naudojami retai arba niekada. Kita paieškos sistema – Wikipedia dauguma apklaustųjų dėstytojų naudojami kartais (48 %) arba nesinaudoja niekada (32 %). Retai, bet respondentai naudoja ir kitą paieškos sistemą – Alta vista (61 %). Pusė respondentų (50 %) niekada nesinaudoja Yahoo paieškos sistema. Vienas respondentas nurodė, jog visada naudojami Rambler paieškos sistema, kiti kartais naudoja Looksmart ir Techdoc paieškos sistemas. Išsami klausimo analizė pateikta 7-jame priede.

Nemaža dalis respondentų į šį anketos klausimą neatsakė, nenurodė nei vienos naudojamos informacijos paieškos sistemos internete. Tai galėjo sąlygoti keli faktoriai – dėstytojais tiesiog nesinaudoja paieškos sistemomis internete, jų nežino arba nemoka jomis naudotis. Galima atmesti tik vieną faktorių, susijusį su tuo, jog galbūt dėstytojais visai nesinaudoja internetu, nes prieš tai buvusio klausimo rezultatai rodė, jog visi dėstytojais vienoje arba kitoje vietoje internetu naudojami.

Respondentai lankosi kolegijos bibliotekoje, ieškodami darbinės informacijos. Tai parodė atsakymai į septintąjį klausimą. Dauguma respondentų bibliotekoje lankosi 1-2 kartus per savaitę (42 %), 1-2 kartus per mėnesį lankosi 37 proc. respondentų. Nėra tokių respondentų, kurie dažniau ar rečiau bibliotekoje nesilankyti visiškai. Išsami atsakymų analizė atlikta 5-jame paveikslėlyje (5 pav.).

5 paveikslas. Lankymasis kolegijos bibliotekoje

Dėstytojų lankymasis bibliotekoje rodo, jog ji yra svarbi ir reikalinga ieškant informacijos. Dažniau ar rečiau, tačiau kolegijos dėstytojais bibliotekoje lankosi ieškodami informacijos bibliotekos fonduose, periodiniuose leidiniuose, duomenų bazėse ir t.t. Gali būti, jog dėstytojais bibliotekoje lankosi ir dėl kitų, su informacine elgsena susijusių priežasčių. Pavyzdžiui, jie ieško

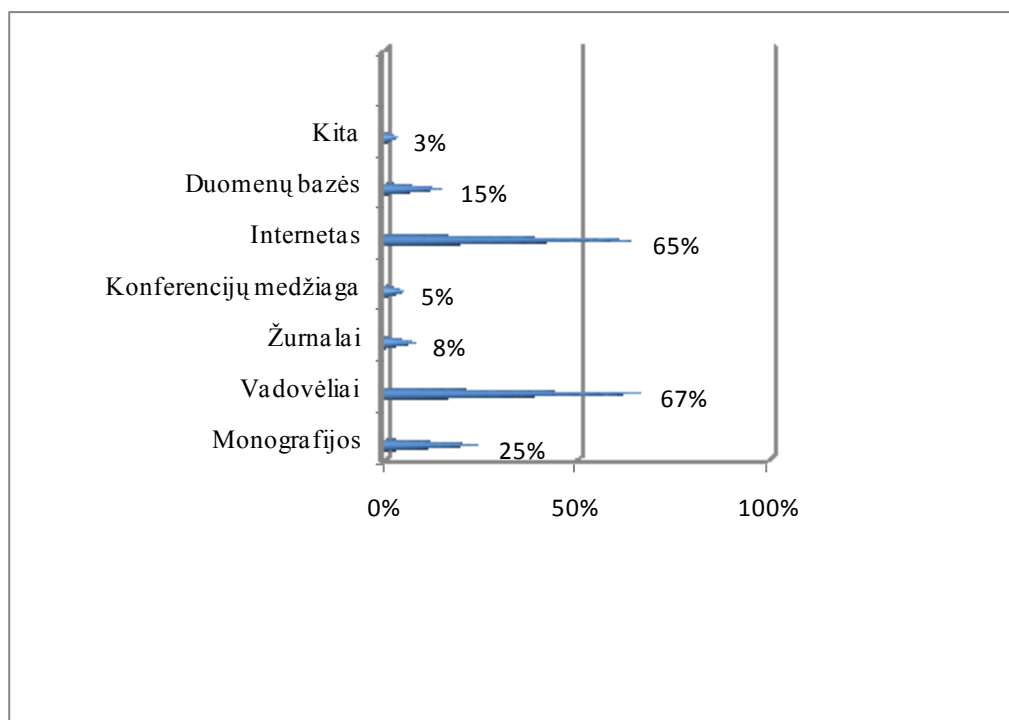
pagalbos surandant reikalingos informacijos, prašo konsultacijos paieškos internete klausimais ir panašiai.

Tyrimas atskleidė, kad didžioji dauguma respondentų (64 %) kuria savo asmeninę bibliografinę duomenų bazę spausdintiniams ir/arba elektroniniams informacijos šaltiniams. Tokios bazės nekuria 34 proc. respondentų. Tikėtina, jog respondentai, tokia susikurta baze naudojami ieškodami darbinės informacijos ne vieną kartą iš naujo ir randa poreikius tenkinančių šaltinių ir naujos informacijos.

Informacijos šaltiniai

Devintu klausimu buvo siekiama nustatyti, kurį iš išvardintų šaltinių respondentai renkasi pirmiausia, ieškant darbinės informacijos. Dauguma respondentų pirmiausia naudoja vadovėlius (62 %) ir internetą (68 %). Taipogi pirmiausia renkasi monografijas (23 %), duomenų bazes (12 %). Žurnalus ir konferencijų medžiagą pirmiausia renkasi mažiausias kiekis respondentų. Be išvardintų informacijos šaltinių klausimo atsakymo variantuose du respondentai pasirinko atsakymą *Kita*, tačiau savo atsakymo neįrašė. Atsakymų pasiskirstymas iliustruotas 6-jame paveiksle (6 pav.).

6 paveikslas. Pirminiai informacijos paieškos šaltiniai

Tyrimo metu nustatyta, kad tarp tyrime dalyvavusių dėstytojų vyrauja tai, kad jie ieškodami informacijos daugiausia renkasi internetą ir vadovėlius. Interneto pasirinkimas gali reikšti laiko stoką, nes internetas yra patogi priemonė prieinama bet kuriuo paros metu, pasižyminti įvairios, patikimos ir nepatikimos, aktualios ir neaktualios ir t.t. informacijos srautais. Tuo tarpu vadovėliai

darbo metu visada prieinami bibliotekoje, patogią jų struktūrą, aiškų dėstymą, tačiau abejotinas jų aktualumas ir naujumas, nes biblioteka ne visada turi galimybę įsigyti visus naujausius ir aktualesnius vadovėlius.

Duomenys apie tai, jog nepopuliariausias informacijos paieškos šaltinis yra konferencijų medžiaga gali sufleruoti prielaidą, kad respondentai mažai arba visai nedalyvauja konferencijose, susijusiose su jų darbu arba konferencijų medžiaga netenkina jų poreikių.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, jog respondentai pirmenybę teikia spausdintiems informacijos šaltiniams (68 %). Interaktyvius informacijos šaltinius renkasi apytiksliai kas trečias respondentas (32 %). Šis klausimas analizuotas lyginant skirtingų amžiaus grupių informacijos šaltinio teikimo pirmenybei, siekiant išsiaiškinti, ar jaunesni dėstytojai yra novatoriškesni ir labiau linkę naudoti interaktyvius informacijos šaltinius ar vis dėl to renkasi tradicinius, spausdintus šaltinius ir kaip šiose amžiaus grupėse skiriasi atsakymai. Respondentų amžiaus grupės buvo padalintos į dvi grupes – nuo 20 iki 40 metų amžiaus ir nuo 41 metų amžiaus. Paaiškėjo, jog jaunesnių dėstytojų tarpe vyrauja vienodai interaktyvūs ir spausdinti informacijos šaltiniai, tuo tarpu, vyresni pirmenybę teikia spausdintiems informacijos šaltiniams (74 %), interaktyviems – 26 proc. respondentų (8 priedas).

Tokių rezultatų pasiskirstymą lemia tai, kad jaunesniosios amžiaus grupės dėstytojai yra labiau linkę naudotis interneto paieškos sistemomis, turi geriau išlavintus kompiuterinius ir informacinio raštingumo įgūdžius. Tuo tarpu vyresni atstovai pirmenybę teikia spausdintiems informacijos šaltiniams, nes nėra linkę naudotis internetu ir ieškoti interaktyvių informacijos šaltinių dėl nepakankamų informacinio arba kompiuterinio raštingumo įgūdžių lygio ir pan.

Kodėl dėstytojai renkasi spausdintus informacijos šaltinius atskleidė dvilyktasis anketos klausimas. Dauguma respondentų (87 %) nurodė, jog spausdintus dokumentus patogiau skaityti. Beveik po lygiai pasiskirstė atsakymų kiekis, jog darbui reikalingi dokumentai komplektuojami kolegijos bibliotekoje (18 %) ir bibliotekoje visada galima rasti naujausius spausdintinius dokumentus (20 %). Kas šeštas apklausos dalyvis pasirinko atsakymą *Kita* (9 priedas).

Tyrimo duomenų analizė rodo, kad didžioji dauguma kolegijos dėstytojų spausdintus dokumentus renkasi dėl to, kad juos patogiau skaityti. Patogumą skaityti spausdintus šaltinius galima sieti, su tuo, jog skaityti iš kompiuterio ekrano nėra priimtina. Antra vertus, interaktyvūs informacijos šaltiniai kai kam gali būti dar pakankamai nauja informacijos forma, todėl sunku nuo spausdintų šaltinių pereiti prie interaktyvių. Be to, spausdintus šaltinius galima skaityti bet kur, kur patogiu, ko negalima padaryti su interaktyviais – tam reikalingas kompiuteris, todėl naudojimosi vietos gali būti ribotos.

Interaktyvius informacijos šaltinius (13 klausimas) respondentai renkasi, nes daugumai jie greitai ir visada prieinami (67 %). Beveik pusė apklaustųjų juos naudoja, nes galima išsaugoti

laikmenoje (45 %) ir pateikti elektroninę nuorodą studentams (47 %). 10 proc. respondentų interaktyvius informacijos šaltinius renkasi, nes jie yra nemokami, 7 proc. mano, jog tokių šaltinių naudojimas parodo dėstytojo novatoriškumą (10 priedas).

Kaip rodo tyrimo rezultatai, interaktyvius informacijos šaltinius respondentai renkasi dėl kelių priežasčių. Pirmiausia – greitai prieiga bet kuriuo metu. Iš tiesų, interaktyvūs šaltiniai, esantys internete prieinami bet kuriuo metu. Tai ypač svarbu individams, kurie turi didelį darbo krūvį ir skaičiuoja kiekvieną minutę, kad galėtų atlikti visas darbinės užduotis. Šiuolaikinis žmogus yra labai užimtas, visada skubantis, todėl šiuo atžvilgiu interaktyvūs šaltiniai yra puikus pasirinkimas. Antra, yra svarbu tai, kad tokios formos šaltinius galima išsaugoti laikmenoje ir panaudoti bet kada prireikus, atsispausdinti, perduoti kolegai, studentui ir pan. Ir trečia, nuorodą į šaltinį galima pateikti studentams paskaitų metu, kad jie atliktų užduotis ar kitus darbus.

Keturioliktas anketos klausimas prašė įvertinti informacijos šaltinius, pagal jų naudojimąsi nuo 1 – niekada iki 5 – labai dažnai. Atsakymai parodė, jog dauguma respondentų internetą naudoja labai dažnai (63 %), nei vienas nepažymėjo atsakymo 1 – niekada arba 2 – labai retai. Bibliotekos prenumeruojamų duomenų bazių retai naudoja arba niekada nenaudoja kas trečias respondentas (30 %). Kas trečias respondentas labai retai naudojami laisvos prieigos elektroniniais žurnalais, niekada nenaudoja arba labai retai naudoja elektronines knygas, bet dažnai naudoja spausdintus profesinius žurnalus. Retai, bet naudoja spausdintą konferencijų medžiagą, dažnai naudoja vadovėlius. 45 proc. respondentų labai dažnai naudoja vadovėlius, apytiksliai kas trečias labai dažnai naudoja monografijas, niekada nenaudoja spausdintų arba interaktyvių tyrimų ataskaitų, tačiau labai dažnai naudojami tarpasmenine komunikacija su kolegomis. Išsami šio klausimo analizė pateikta septintojoje lentelėje (7 lent.)

7 lentelė. Naudojimas informacijos šaltiniais

	<i>Informacijos šaltiniai</i>	1	2	3	4	5	<i>Neatsakė</i>
1.	Internetas	0%	0%	5%	30%	63%	2%
2.	Bibliotekos prenumeruojamos duomenų bazės	30%	23%	30%	10%	5%	2%
3.	Laisvos prieigos elektroniniai žurnalai	28%	30%	27%	7%	7%	1%
4.	Elektroninės knygos	30%	30%	25%	7%	7%	1%
5.	Spausdinti profesiniai žurnalai	20%	15%	18%	32%	13%	2%
6.	Spausdinta konferencijų medžiaga	25%	22%	30%	17%	5%	1%
7.	Vadovėliai	8%	3%	8%	34%	45%	2%
8.	Monografijos	10%	12%	25%	32%	20%	1%
9.	Spausdintos arba interaktyvios tyrimų	36%	27%	27%	5%	5%	0%

	ataskaitos						
10.	Tarpasmeninė komunikacija su kolegomis	18%	5%	15%	30%	29%	3%

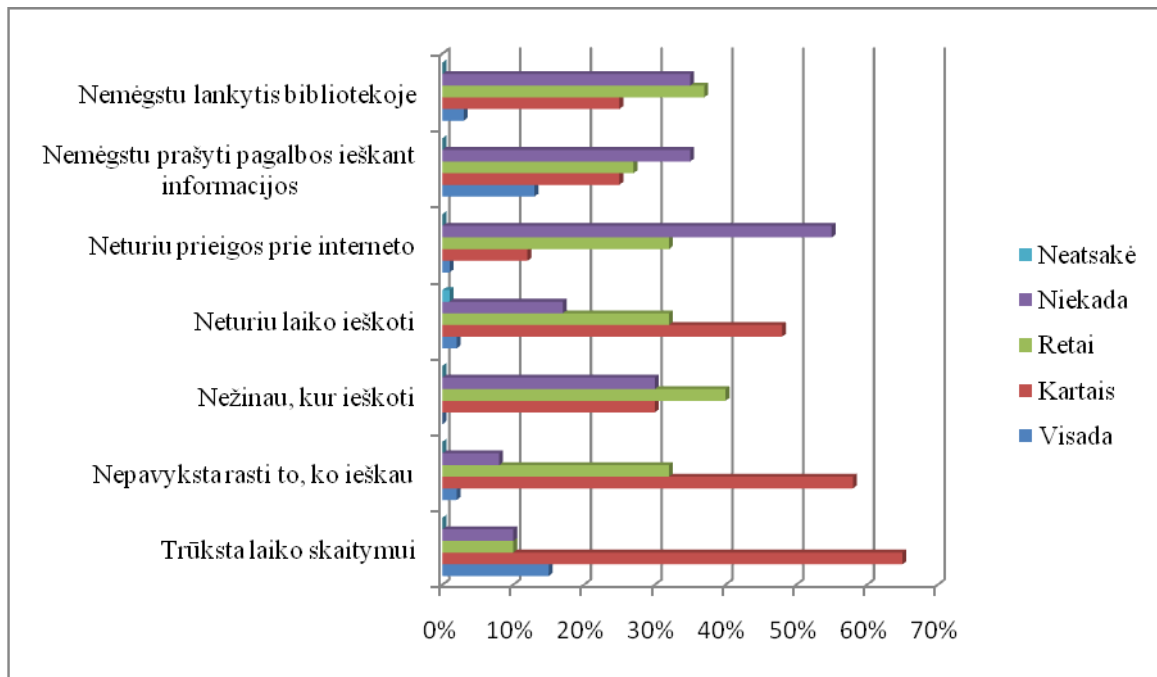
Empirinio tyrimo rezultatai dar kartą patvirtina, kad internetas yra populiariausias, labiausiai naudojamas informacijos šaltinis tarp kolegijos dėstytojų. Nuo jo nedaug atsilieka kitas šaltinis – vadovėlis. Šio klausimo rezultatų analizė patvirtina 9 klausimo atsakymus.

Penkioliktas klausimyno klausimas klausė, ar respondentai keičiasi rasta informacija su savo kolegomis. Kas trečias respondentas į šį klausimą neatsakė. Beveik po lygiai pasidalino atsakymai, jog informacija keičiasi nuolatos arba kartais. Tik 8 procentai respondentų nurodė, jog informacija su kolegomis nesikeičia. Pagrindinės priežastys, kodėl respondentai informacija su kolegomis keičiasi nuolatos buvo: „... tai abipusiai naudinga“, „... papildoma informacinė bagaža“, „... tai padeda kolektyviniam darbui“, „... ir kitiems ji aktuali“, „... prasiplečia akiratis“, „... būtina“, „... kolega ne visuomet gali naudotis internetu ir susirasti reikiamos informacijos“, „... bus efektyvesnis darbas“, „... kiti irgi keičiasi“. Kartais keičiasi rasta informacija, nes „... planuoju bendrą leidinį“, „... ne visai sutampa tyrimų sritys“, „... turime bendrų interesų“, „... reikalinga darbui“, „... niekada nežinau, kada gali prisireikėti kitų pagalbos“, „... ne visus domina mano informacija“, „... reikia“. Priežastis, kodėl nesikeičia rasta informacija nurodė tik keli respondentai. Tai – „... nesutampa tematika“, „... tarp dėstytojų vyksta konkurencija, todėl nėra jokio bendradarbiavimo keitimosi atžvilgiu“. Apskritai, keitimosi arba nesikeitimo rasta informacija su savo kolegomis priežastis nurodė apie 20 proc. respondentų, o į šį klausimą, dėl nenustatytų priežasčių, visiškai neatsakė 33 proc. respondentų.

Informacijos ieškos kliūtys

Šešioliktas anketos klausimas prašė įvertinti priežastis, kurios daro įtaką respondentų veiklai, susijusiai su darbinės informacijos ieška. Atsakymai parodė, jog 15 proc. respondentų visada trūksta laiko skaitymui, 12 proc. nemėgsta prašyti pagalbos, ieškant informacijos. Vienas kitas nurodė, jog neturi laiko ieškoti, neturi prieigos prie interneto ir t.t. Daugumai respondentų kartais trūksta laiko skaitymui (65 %), nepavyksta rasti to, ko ieško (58 %). Retai respondentams daro įtaką nežinojimas kur ieškoti (38 %) ir tai, jog trečdalis respondentų retai, tačiau nemėgsta lankytis bibliotekoje. Dauguma respondentų niekada nesusiduria su neturėjimu prieigos prie interneto (55 %), taip pat kas trečiam apklaustajam nekyla problemų prašyti pagalbos ieškant informacijos. Išsami šio klausimo analizė pateikta 7-ame paveiksle (7 pav.).

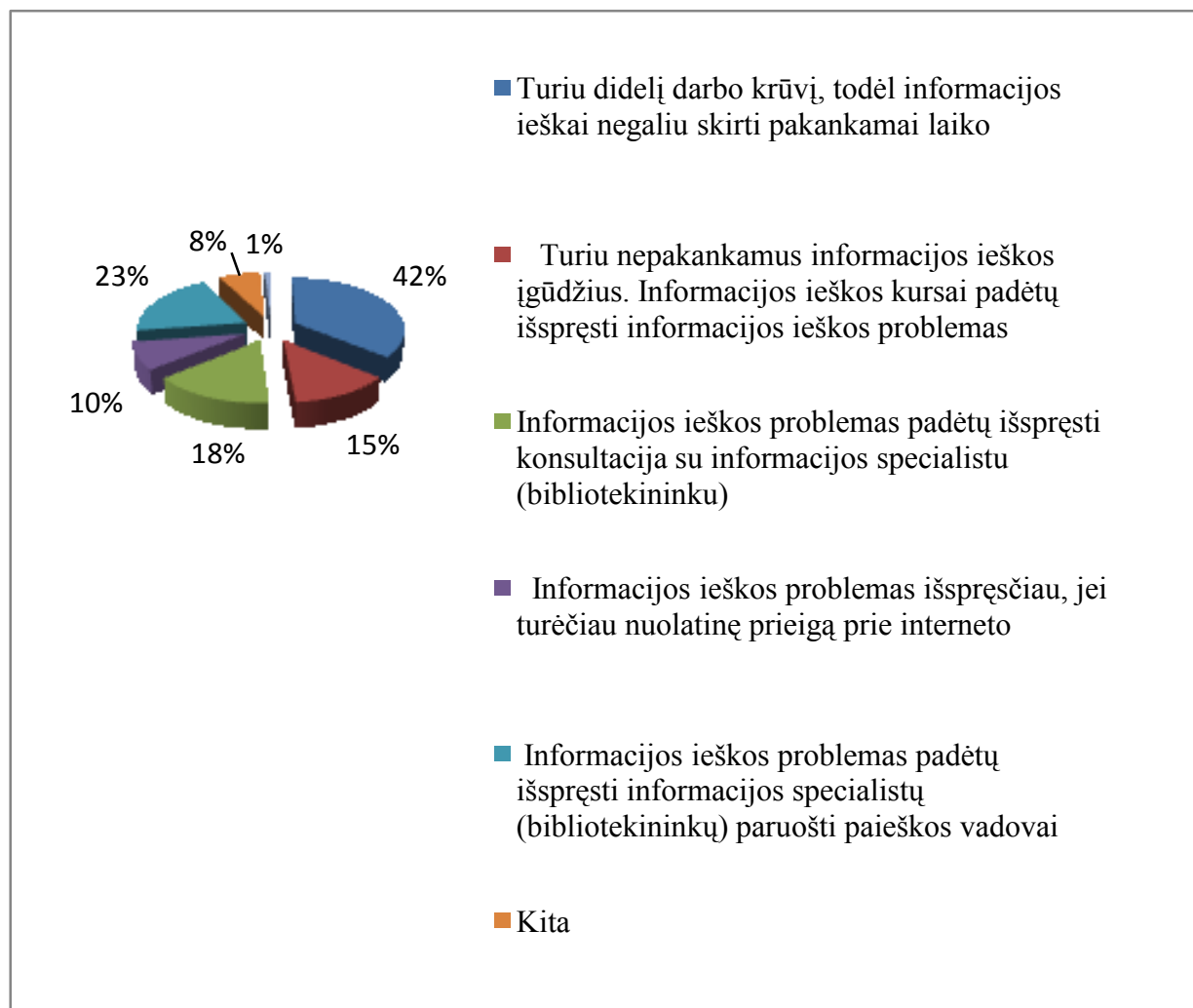
7 paveikslas. Informacijos ieškos kliūčių priežastys

Kaip rodo tyrimo duomenys, respondentams pasitaiko atvejų, kai jie neturi pakankamai laiko skaityti informacijos šaltinių, todėl tai daro įtaką jų informacinei elgsenai, susijusiai su informacijos ieškojimu. Galima daryti prielaidą, jog tai sąlygoja didelis darbo krūvis ir greitas gyvenimo tempas, nes kitos priežastys, tokios kaip neturėjimas prieigos prie interneto, pagal atsakymų duomenis, čia įtakos nedaro. Be to, kartais dėstytojams nepavyksta surasti to, ko ieško. Šio teiginio priežasčių reikėtų ieškoti ir darbovietės informacijos specialistams, kurie turėtų padėti surasti reikalingą informaciją, pakonsultuoti dėstytojus ir suteikti kitą su informacijos ieška susijusią informaciją.

Septynioliktas klausimas prašė pažymėti situaciją, kuri respondentams trukdo ieškoti informacijos. Daugumai respondentų informacijos ieškoti trukdo didelis darbo krūvis (42 %). Kas penktas respondentas nurodo, jog informacijos ieškos problemas padėtų išspręsti konsultacija su informacijos specialistu arba informacijos specialistų paruošti paieškos vadovai. 8 procentai respondentų žymi atsakymą *Kita*. Vienas respondentas nurodo, jog jam niekas netrukdo ieškoti informacijos (8 pav.).

8 paveikslas. Informacijos ieškos trukdžiai

Šio klausimo analizė patvirtina prieš tai buvusias išvagas, jog informacijos ieškai didelę įtaką daro didelis darbo krūvis. Jis susidaro dėl įvairių priežasčių. Tai gali būti dėl specialistų trūkumo, didelio studentų skaičiaus, noro daugiau užsidirbti ir pan. Antra, bet ne mažiau svarbi kliūtis informacijos ieškai yra informacijos paieškos instrukcijų trūkumas arba jų nebuvimas. Šiuo klausimu turi rūpintis atsakingi informacijos specialistai, kurie turėtų ne tik teikti konsultacijas informacijos paieškos klausimais, tačiau pagal dėstytojų poreikius rengtų metodinę medžiagą apie tai, kaip ieškoti informacijos.

Aštuonioliktas anketos klausimas respondentų prašė įvertinti savo informacijos paieškos įgūdžius. Surinkti empirinio tyrimo duomenys parodė, kad vidutinis respondentų informacijos paieškos balas, dešimtainėje balų sistemoje yra aštuoni (8). Galima teigti, jog respondentai savo informacijos paieškos įgūdžius vertina gerai.

Atlikus empirinį tyrimą „Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena” respondentų rezultatų duomenų analizė atskleidė:

informacijos poreikiai: tyrimo metu nustatyta, jog dauguma tyrime dalyvavusių kolegijos dėstytojų jaučia poreikį informacijai dėl gero pasirengimo paskaitoms. Tai rodo, kad dėstytojai atsakingai žiūri į savo pagrindinę veiklą ir siekia parengti paskaitas, kurios būtų novatoriškos, paremtos naujausia informacija ir t.t. Lygiai taip pat respondentams informacija reikalinga žinių gilinimui ir tobulėjimui, kadangi dėstytojams privalu periodiškai kelti kvalifikaciją. Be to, informacija yra svarbus ir reikalingas dalykas asmeniniam tobulėjimui, norui išlikti darbo vietoje, naujų darbo rezultatų ir pripažinimo siekimui. Mažiausiai, apklausoje dalyvavusiems dėstytojams, informacija reikalinga dėl ištraukimo į diskusijas. Gali būti, kad dėl didelio darbo krūvio ir greito tempo, diskusijoms tiesiog nelieka laiko. Dauguma kolegijos dėstytojų neturi poreikio ieškoti informacijos mažiausiai išvystytoms veikloms kolegijoje – moksliniam tyrinėjimui ir monografijų rengimui. Apklausti dėstytojai informacijos poreikių, susijusių su darbu, tenkinimui per savaitę vidutiniškai praleidžia šiek tiek daugiau negu vieną įprastą darbo dieną (8 val.) – 9,25 valandos.

informacijos paieška: tyrimo rezultatai parodė, jog dauguma respondentų darbinės informacijos ieško nuolatos, t.y. kasdien lankydami bibliotekoje arba naršydami internete, arba informacijos reikalingos darbui randa visai atsitiktinai, kitos veiklos metu, t.y. pasyvaus dėmesio būdu. Didžioji dauguma respondentų internetu naudojasi namuose ir/arba darbo kabinete ar laboratorijoje. Tai rodo, kad internetas yra svarbi priemonė darbinės informacijos ieškojimu ir tai, jog dėstytojai apie darbą galvoja ir kitos veiklos metu, nes surenka atsitiktinai rastą informaciją, reikalingą darbui. Mažiausia dėstytojai linkę informacijos ieškoti laisvalaikio metu. Dažniausiai naudojama informacijos paieškos sistema internete tarp respondentų yra Google. Nemaža dalis respondentų, nenurodę nei vienos naudojamos paieškos sistemos, skatina daryti prielaidą, jog jie nesinaudoja tokiomis sistemomis, jų nežino arba nemoka jomis naudotis.

Visi respondentai dažniau ar rečiau lankosi kolegijos bibliotekoje, ieškodami darbinės informacijos. Vieni tai daro 1-2 kartus per savaitę, kiti – 1-2 kartus per mėnesį. Didžioji dauguma respondentų kuria savo asmeninę bibliografinę duomenų bazę spausdintiniams ir/arba elektroniniams informacijos šaltiniams, kuria tikėtina sėkmingai naudojasi ir palengvina savo darbą.

informacijos šaltiniai: tyrimo metu nustatyta, jog dauguma respondentų pirmiausia informacijos ieško vadovėliuose ir internete, nes tai greičiausiai prieinami informacijos šaltiniai. Vadovėliai pasižymi paprasta struktūra, lengvai išdėstytu turiniu, o internetas talpina daug įvairios, bet kuriuo metu prieinamos informacijos. Apklausos duomenys rodo, kad nepopuliariausias informacijos paieškos šaltinis yra konferencijų medžiaga, kurios respondentai tiesiog neturi arba ji visai netenkina jų poreikių.

Daugelis respondentų pirmenybę teikia spausdintiems informacijos šaltiniams, nes juos patogiau skaityti. Galbūt tai lemia pripratimas prie tradicinių spausdintų šaltinių arba dėstytojai nėra linkę naudotis internetu ir ten ieškoti interaktyvių informacijos šaltinių. Tačiau, palyginus vyresnių (nuo 41 metų amžiaus) ir jaunesnių (nuo 20 iki 40 metų amžiaus) respondentų pirmenybės teikimą vienam iš šių informacijos šaltinių rūšių, paaiškėjo, jog jaunesnių dėstytojų tarpe vyrauja vienodai interaktyvūs ir spausdinti informacijos šaltiniai, tuo tarpu, vyresni pirmenybę teikia spausdintiems informacijos šaltiniams. Tai gi, galima teigti, jog vyresni kolegijos dėstytojai nėra linkę naudoti interaktyvių informacijos šaltinių, todėl renkasi spausdintus. Tuo tarpu, interaktyvius šaltinius dauguma respondentų renkasi, nes juos galima išsaugoti laikmenoje ir pateikti elektroninę nuorodą studentams. Tai ypač patogiu, nes sutaupoma laiko, užima nedaug vietos, galima naudoti bet kur ir bet kada.

Tyrimo duomenų analizė parodė, jog respondentai keičiasi rasta informacija su kolegomis nuolatos arba kartais. Jie tai daro dėl įvairių priežasčių, dažniausia dėl kolektyviškumo palaikymo, akiračio praplėtimo ir panašiai. Kartais jie tai daro dėl bendrų darbinių interesų. Nemaža dalis tyrime dalyvavusių dėstytojų dėl nenustatytų priežasčių į šį klausimą neatsakė.

informacijos ieškos kliūtys: tyrimas atskleidė, jog daugumai respondentų kartais trūksta laiko skaitymui ir nepavyksta rasti to, ko jie ieško. Galima teigti, jog laiko trūkumą sąlygoja didelis darbo krūvis ar kitos asmeninės savybės. Be to, tokią informacijos ieškos kliūtį, kaip nesuradimas ieškomos informacijos, turėtų padėti išspręsti kolegijos informacijos specialistai, jeigu į juos kreipiamasi. Taip pat, respondentai nurodo, kad trukdžius panaikintų informacijos specialistų paruošti paieškos vadovai, kuriuos jie galėtų naudoti asmeniškai, bet kada prireikus. Empirinis tyrimas atskleidė, kad vidutinis respondentų informacijos paieškos balas, kuriuo jie patys save įvertina dešimtainėje balų sistemoje yra aštuoni (8). Galima teigti, jog jie savo informacijos paieškos įgūdžius vertina gerai, o pagrindinė informacijos paieškos kliūtis yra laiko stoka, dėl didelio darbo krūvio, kuris atsiranda dėl specialistų trūkumo, didelio studentų skaičiaus, noro daugiau užsidirbti arba tai lemia asmeninės dėstytojo savybės.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą apie informacinės elgsenos teorijos raidą, išnagrinėjus informacinės elgsenos sampratos genezę, apžvelgus informacinės elgsenos modelius ir jų ypatybes, išanalizavus dėstytojų informacinę elgseną nagrinėjusius tyrimus ir ištyrus Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbine veikla, prieita prie tokių išvadų:

1. Tradicinio informacijos paieškos teorijos laikotarpio autoriai (S. E. Robertson, F. W. Lancaster ir kt.) pasižymi mechaninių informacijos paieškos sistemų valdymo komponentų kūrimu, pateikia pirmąsias informacijos paieškos sąvokas, formuojamos pirmosios kompiuterinės informacijos apdorojimo programos. Į vartotoją orientuotas informacijos paieškos teorijos laikotarpis akcentuoja informacijos poreikius, pabrėžia individo vidinę būseną, kuri sukelia poreikį informacijai. Šio laikotarpio metu pateikiami pirmieji kompleksiški informacinės elgsenos modeliai, analizuojantys vartotojo poreikius ir procesus, kuriuos jis atlieka ieškodamas informacijos (G. Wersig, N. J. Belkin, P. Ingwersen, B. C. Vickery ir kt.). Kognityvinio laikotarpio informacijos paieškos teorija sujungia vartotojus, tarpininkus ir informacijos apdorojimo priemones į informacijos paieškos sistemą, kuri padeda išspręsti problemą ar tenkinti poreikius. Šiame laikotarpyje išryškintas žinių reikalingumas tiek kuriantiems informacijos sistemas, tiek jas naudojantiems individams. Pagrindiniai teorijos atstovai yra P. Ingwersen, N.J. Belkin, B.C. Brooks ir kt.
2. Informacinės elgsenos sąvoka susiformavo informacinės elgsenos teorijų raidos pasekoje. Pirmiausia kalbama apie *informacijos sąvoką, kuri dažniausiai aiškinama kaip kokio nors objekto (informacijos šaltinio) perduodamo signalo ar pranešimo suvokimas ar interpretacija žmogaus sąmonėje*. Informacinės elgsenos genezės eigoje, mokslininkai pateikia *informacijos paieškos sąvoką, kuria apibūdinamas informacijos pateikimas, saugojimas, ieškojimas ir rinkimas*. Vėliau, gilinantis į individo vidinę būseną, susijusią su informacijos paieška, atsiranda *informacijos poreikio apibrėžimas, kuris apibūdina reikmę informacijai įsigyti*. Sukūrus informacijos apdorojimo priemones, kurios sąveikauja su vartotojų poreikiais ir kitais komponentais atsiranda terminas – *informacijos*

paieškos sistema, kuri yra informacijos paieškos priemonė, suvokiama kaip visuma metodų ir priemonių informacijai saugoti ir ieškoti. Visų šių sąvokų procesus sąlygoja individo elgsnis, todėl informacinė elgsena yra elgsenų, susijusių su informacijos šaltiniais ir kanalais, visuma.

3. Egzistuoja nemažai informacinės elgsenos modelių. Darbe literatūros analizės būdu analizuoti modeliai yra labiau išplėtoti, jungia daug informacinę elgseną lemiančių elementų, tačiau akcentuoja ir pabrėžia skirtingus komponentus: vartotojo informacijos ieškos poreikius, vartotojo užduotis, informacijos naudą, kontekstą, kuris supa vartotoją. T. D. Wilson pirmasis akcentuoja teisingo informacijos šaltinio ar sistemos pasirinkimą. J. Krikelas modelis ypatingą dėmesį skiria poreikio kūrimo stadijai ir pabrėžia informacijos iš kitų priėmimo svarbą. G. J. Leckie, K. E. Pettigrew ir C. Sylvain modelis turi grįžtamąjį ryšį, nes paieškos rezultatai priverčia grįžti prie ankstesnių informacijos šaltinių. K. Byström ir K. Järvelin modelis akcentuoja būdus, kuriais naudojami informacijos vartotojai atlikdami užduotis. J. D. Johnson modelyje akcentuojama vartotojo patirtis ieškant informacijos, o T. D. Wilson antrasis modelis yra kompleksinis. Modelis apjungia kintamuosius elementus ir aktyvuojančius mechanizmus. Nors kiekvienas modelis išsiskiria tiek akcentuojamais elementais, tiek struktūra, tačiau juos vienija bendri informacinės elgsenos proceso veiksmi: poreikių identifikavimas, informacijos paieškos būdai, informacijos šaltiniai ir rezultatų įvertinimas arba poreikių patenkinimas.
4. Išnagrinėjus, 1998-2006 metais atliktus ir publikuotus dėstytojų arba mokslo specialistų informacinę elgseną nagrinėjančių tyrimų mokslo darbus, skelbiamus recenzuotame elektroniniame moksliniame žurnale „Information research” (<http://informationr.net/ir/>), konferencijos pranešimų medžiagoje – „Proceedings of the 7th conference on Information Seeking in Context” ir mokslinėje duomenų bazėje EBSCO Publishing, nustatyta, jog tyrimuose akcentuojami keli pagrindiniai komponentai, sudarantys dėstytojų informacinės elgsenos pagrindą: informaciniai poreikiai, informacijos šaltiniai, informacijos paieškos procesas bei informacijos ieškos kliūtys. Užsienio mokslininkų įdirbis suteikia galimybę formuoti tyrimą, pritaikytą Lietuvos dėstytojams, siekiant ištirti jų informacinę elgseną, nes šios srities tyrimai Lietuvos mokslo erdvėje fragmentiški, orientuoti į atskirus informacinės elgsenos komponentus.
5. Atlikus empirinį tyrimą „Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena” paaiškėjo, kad pagrindiniai Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informaciniai poreikiai yra susiję su rengimusi paskaitoms, žinių gilinimu ir tobulėjimu.

Atlikus kiekybinio tyrimo duomenų analizę, nustatyta, jog darbinės informacijos dažniausiai kolegijos dėstytojai ieško nuolat arba pasyvaus dėmesio būdu. Tyrimo rezultatai parodė, jog internetas yra svarbi priemonė kolegijos dėstytojams, ieškant darbinės informacijos. Dažniausiai naudojama paieškos sistema internete yra Google. Dauguma apklausos respondentų nurodė, kad pirmiausia informacijos yra linkę ieškoti vadovėliuose ir internete. Nepopuliarus informacijos šaltinis jų tarpe yra konferencijų medžiaga. Pagrindinės informacijos ieškos kliūtys kolegijos dėstytojų tarpe yra laiko trūkumas skaitymui ir nesėkmingas reikalingos informacijos ieškojimas. Kolegijos dėstytojų informacijos ieškos kliūtis padėtų išspręsti informacijos specialistų paruoštos informacijos paieškos instrukcijos.

Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena yra orientuota į tiesioginę dėstytojų pareigą – novatoriškų, išsamių paskaitų rengimą, kurioms informacijos jie ieško nuolat, naudodamiesi įvairiais informacijos šaltiniais. Dėstytojams neišvengiamai tenka susidurti su informacijos ieškos kliūtimis, kurias, remiantis šio tyrimo rezultatais, galėtų padėti išspręsti kolegijos vadovybė ir informacijos specialistai. Tyrimo rezultatai neabejotinai naudingi Lietuvos kolegijų ir kitų aukštųjų mokyklų vadovaujančiam personalui ir informacijos specialistams, sprendžiant dėstytojų informacinės elgsenos problemas, bei sudarant sąlygas sklandžiai informacinei elgsenai.

LECTURERS' INFORMATION BEHAVIOUR

Justina Šerkšniene

Summary

Master work subject – Vilnius College of Technology and Design lecturers information behaviour. The aim – to examine the information behaviour of lecturers. To achieve this aim, set the following objectives: to analyze the information behaviour theory of the information evolution; to examine the genesis of the behavioral information concept; review the information behaviour models and their properties; to examine the information behaviour of lecturers who had analyzed the studies, to investigate the Vilnius College of Technology and Design lecturers information behaviour in relation to work activity.

An analysis of scientific literature on the behavioral theory of the information evolution, conduct an examination of the information behaviour concept genesis, summarizing the information behavioral patterns and their characteristics, an analysis of lecturers information behavior research and the study examining the Vilnius College of Technology and Design lecturers information behavior in relation to occupational activity, led to the following conclusions: traditional theory of information retrieval period is characterized by the authors of information retrieval systems for mechanical components in the management of development, the first of information retrieval concepts, formed the first computer information processing program. The user-oriented information retrieval theory of time highlights the information needs emphasizes the individual inner state, which leads to the need for information. Term cognitive information retrieval theory connects consumers, intermediaries and information processing techniques in information retrieval system that helps solve the problem or address their needs. Information behavioral concept developed of the information behaviour theories evolution result. First, the term refers to *information* that is generally interpreted as any object (source) signal or message transmitted by the perception or interpretation of the human mind. Further information behavioral scientists to the concept of *information retrieval*, which is characterized by representation, storage, searching and gathering. Later, entering into detail on individual internal state related to information retrieval, there is *information need* definition that describes the need to acquire information. The development of information processing tools that interact with users' needs and other components resulting from the term – the *information retrieval system*, which is an information search tool, is perceived as a set of methods and means for storing information and searching. All of these processes results in terms of individual behaviour, the *information behaviour* is the behaviour in relating to information sources

and channels as a whole. The work of literature analysis to analyze the information behaviour patterns are more developed, combines many elements influencing the behaviour of the information, however, highlights and emphasizes the different components: a user seeking information needs, user tasks, information value, context, which is surrounded by a user. Although each model is distinguished by elements of both the emphasis and structure, but they share the information behaviour of process steps in needs identification, research methods, sources and evaluation of results or satisfaction. The examination, carried out in 1998-2006 and published in scientific or teaching behavior professionals dealing with scientific research work, it was found that the study highlights several key components, forming the basis for lecturers information behaviour. Foreign scientists give momentum to form a study tailored to Lithuanian lecturers to examine their information behaviour, research in this area since the Lithuanian science fragmented space, information focused on individual behavioral components. From an empirical investigation of the Vilnius College of Technology and Design lecurers information behaviour showed that the Vilnius College of Design and Technology lecturers information behaviour is oriented to direct lecturers responsibility – innovative, comprehensive training courses for which they are looking for information constantly, using a variety of information sources. Lecturers inevitably have to face obstacles in search of information, which, based on results of this study could help resolve the College's management and information professionals. The test results will definitely benefit from Lithuanian colleges and other institutions of higher education managers and information professionals to address the lecturers' information behaviour problems, and facilitating the smooth behaviour of the information.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS:

1. *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas* / [Zenona Atkočiūnienė ... [et al.] ; ats. redaktorė ir sudarytoja Audronė Glosienė] ; Vilniaus universitetas. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2009. 698 p.
2. *Bibliotekos pažangai* [interaktyvus]. Vilnius : Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, [žiūrėta 2010 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bibliotekospazangai.lt/default.aspx>>.
3. BOUTHILLIER, F., SHEARER, K. *Understanding knowledge management and information management: the need for an empirical perspective* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2002 [žiūrėta 2010 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/8-1/paper141.html>>.
4. BROWN, Cecelia M. *Information seeking behavior of scientists in the electronic information age : astronomers, chemists, mathematicians, and physicists.* // Journal of the American society for information science and technology. 1999, nr. 50. P. 929-943.
5. BRUCE, H. *Personal, anticipated information need* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2005 [žiūrėta 2010 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/10-3/paper232.html>>.
6. BRUZGELEVIČIENĖ, R., ŽADEIKAITĖ, L. *Dokumentinis tyrimas kaip socialinio kokybinio tyrimo metodas* [interaktyvus]. // Pedagogika. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/86/82-89.pdf>>.
7. CASE, Donald O. *Looking for information : a survey of research on information seeking, needs, and behavior.* San Diego, CA : Academic Press, 2007. 350 p.
8. DUGGAN, F. BANWELL, L. *Constructing a model of effective information dissemination in a crisis* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2004 [žiūrėta 2010 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/9-3/paper178.html>>.

9. FOSTER, Allen. *A non-linear model of information seeking behaviour* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2006 [žiūrėta 2009 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/10-2/paper222.html>>.

10. GODBOLD, Natalya. *Beyond information seeking: towards a general model of information behaviour* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2006 [žiūrėta 2009 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/11-4/paper269.html>>.

11. GREFSHEIM. S. F., RANKIN, J. A. *Information needs and information seeking in a biomedical research setting : a study of scientists and science administrators.* // Journal of medical library association. 2007, nr. 95. P. 426-434.

12. HEMMINGER, Bradley M., LU, Dihui, VAUGHAN, K. T. L., ADAMS, Stephanie J. *Information seeking behavior of academic scientists.* // Journal of the American society for information science and technology. 2007, nr. 58. P. 2205-2225.

13. HURVILA, I. *Information work analysis: an approach to research on information interactions and information behaviour in context* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2008 [žiūrėta 2010 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/13-3/paper349.html>>.

14. INGWERSEN, Peter, HYLDEGÅRD, Jette. *Task complexity and information behaviour in group based problem solving* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2007 [žiūrėta 2010 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/12-4/colis/colis27.html>>.

15. INGWERSEN, Peter, JÄRVELIN, Kalervo. *On the holistic cognitive theory for information retrieval* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2009 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.info.uta.fi/tutkimus/fire/archive/2007/ICTIR07.pdf>>.

16. INGWERSEN, Peter, JÄRVELIN, Kalervo. *The turn : integration of information seeking and retrieval in context.* Olandija : Springer, 2005. 437 p.

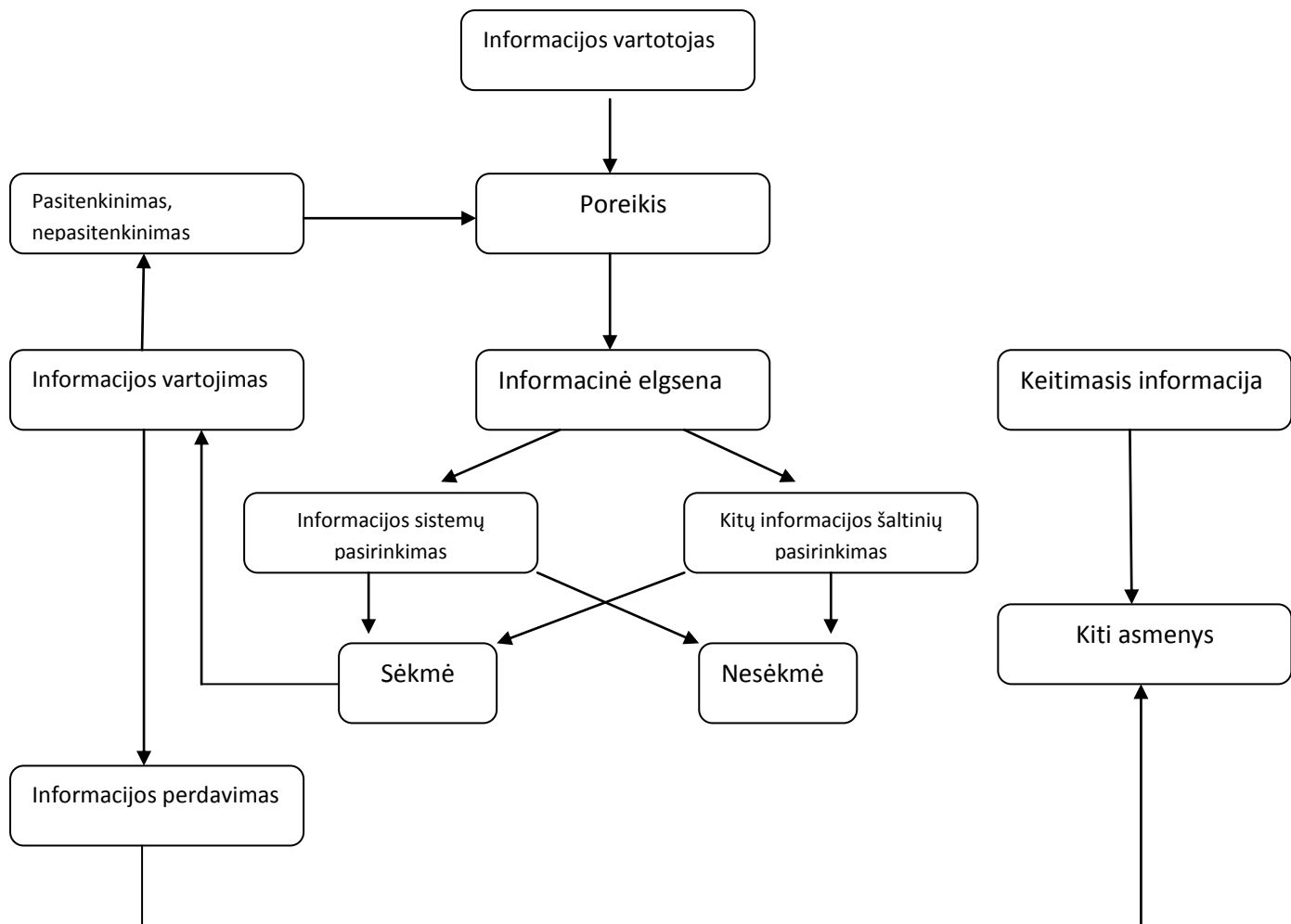
17. INGWERSEN, Peter. *Information retrieval interaction* [interaktyvus]. Los Angeles, 2002 [žiūrėta 2009 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://vip.db.dk/pi/iri/files/Ingwersen_IRI.pdf> .

18. JANIŪNIENĖ, Erika. *Vadybininko informacinė elgsena organizacijoje : socialinių tinklų naudojimas*. // Informacijos mokslai. Vilnius, 2007, nr. 40. P. 57-64.
19. JÄRVELIN, K., INGWERSEN, P. Information seeking research needs extension towards tasks and technology. // Information research. Švedija, 2004 [žiūrėta 2010 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/10-1/paper212.html>>.
20. JÄRVELIN, K., WILSON T. D. *On conceptual models for information seeking and retrieval research* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2003 [žiūrėta 2009 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/9-1/paper163.html>>.
21. JOHNSTONE, David., TATE, Mary. *Bringing human information behaviour into information systems research: an application of systems modelling*. // Information research. Švedija, 2004 [žiūrėta 2010 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/9-4/paper191.html>>.
22. LILLEY, S. C. *Information barriers and Māori secondary school students* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2008 [žiūrėta 2010 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/13-4/paper373.html>>.
23. MACEVIČIŪTĖ, E. *Information needs research in Russia and Lithuania, 1965-2005* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2006 [žiūrėta 2009 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.informationr.net/>>.
24. MEYERS, E. M., NATHAN, L., SAXTON, M. L. *Barriers to information seeking in school libraries: conflicts in perceptions and practice* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2007 [žiūrėta 2010 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/12-2/paper295.html>>.
25. MIRANDA, S. V., TARAPANOFF, K. M. A. *Information needs and information competencies: a case study of the off-site supervision of financial institutions in Brazil* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2008 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/13-2/paper344.html>>.
26. NIEDŹWIEDZKA, B. *A proposed general model of information behaviour* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2005 [žiūrėta 2010 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/9-1/paper164.html>>.

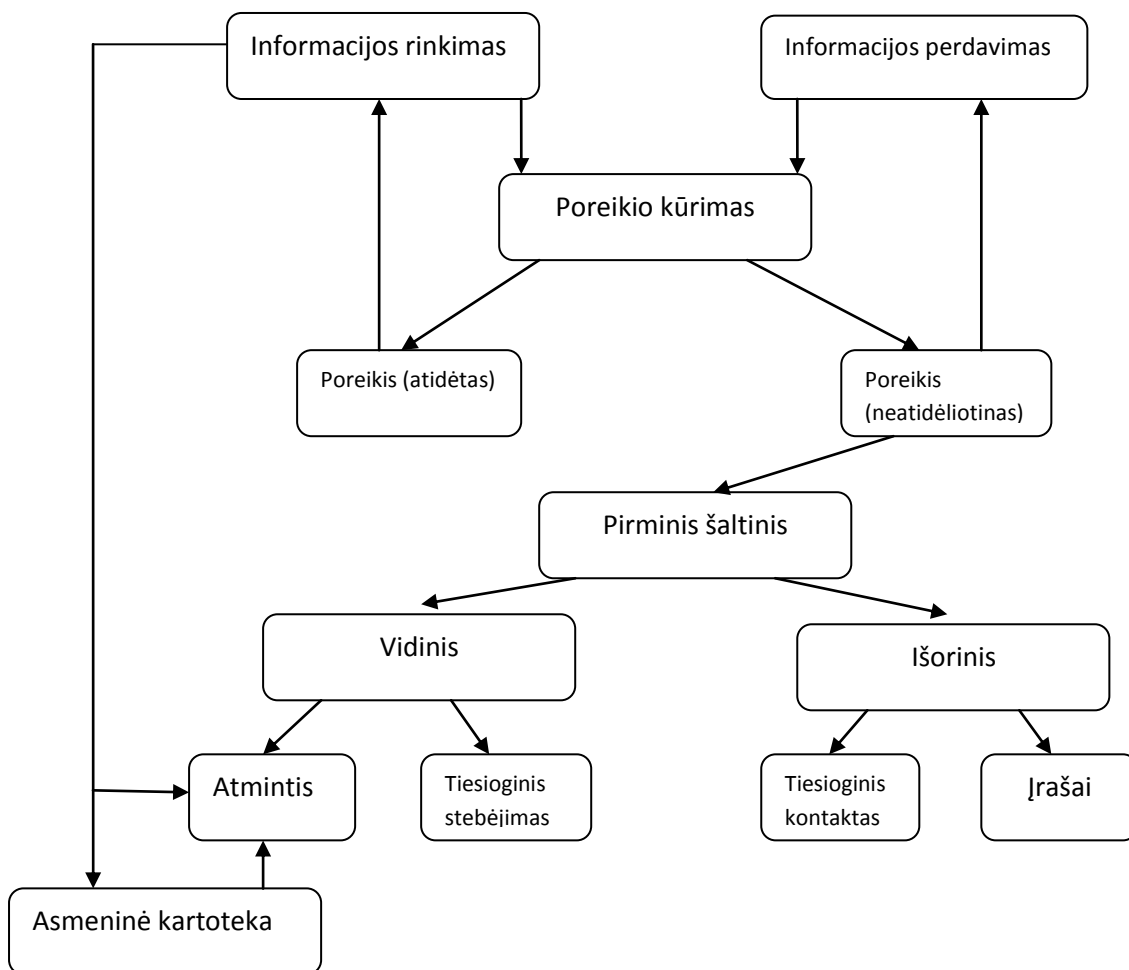
27. PARKER, Nikola. *Student learning as information behaviour: exploring assessment task processes* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2001 [žiūrėta 2009 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://informationr.net/ir/6-2/ws5.html>>.
28. PETRAUSKIENĖ, Žibutė. *Elektroniniai ištekliai humanitarams*. // Knygotyra. 2006, nr. 47. P. 237-238.
29. PRABHA, Chandra, CONNAWAY, Lynn S., OLSZEWSKI, Lawrence, JENKINS, Lillie R. *What is enough? Satisficing information needs*. // Journal of documentation, 2007, t. 67, nr.1. P. 74-88.
30. SIATRI, Riana. *Information seeking in electronic environment: a comparative investigation among computer scientist in British and Greek universities* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 1998 [žiūrėta 2009 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://informationr.net/ir/4-2/isis/siatri.html>>.
31. SPINK, Amanda, COLE, Charles. *Human information behavior : integrating diverse approaches and information use*. // Journal of the American society for information science and technology. 2006, nr. 57. P. 25-35.
32. TAYLOR, R., SEN, B. A. *Determining the information needs of small and medium-sized enterprises: a critical success factor analysis* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2007 [žiūrėta 2009 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://informationr.net/ir/12-4/paper329.html>>.
33. TANNI, M., SORMUNEN, E., SYVÄNEN, A. *Prospective history teachers' information behaviour in lesson planning* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2008 [žiūrėta 2009 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://informationr.net/ir/13-4/paper374.html>>.
34. THIVANT, Eric. *Information seeking and use behaviour of economists and business analysts* [interaktyvus]. // Information research. Švedija, 2005 [žiūrėta 2010 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: < <http://informationr.net/ir/10-4/paper234.html>>.
35. TIBAR, Aiki. *The information-seeking behavior of scientists in engineering and technology at Tallin University of Technology*. // Proceedings of the 7th conference on Information Seeking in Context, Vilnius, September 2008. P. 94-107.

36. VALACKIENĖ, Asta, MIKĖNĖ, Svajonė. *Sociologinis tyrimas : metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas : Technologija, 2008. 202 p.
37. *Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos statusas* [interaktyvus]. Vilnius : Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija, 2008 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtdko.lt/index.php/apie-mus/statusas>> .
38. WILSON, T. D. *Human information behavior*. // *Informing science*. 2000, t. 3, nr. 2. P. 49-55.
39. WILSON, T. D. *Information needs and uses fifty years of progress?* // *Journal of documentation*. 1994, nr. 37. P. 15-51.
40. WILSON, T. D. *On user studies and information needs*. // *Journal of documentation*. 1981, nr. 37. P. 3-15.

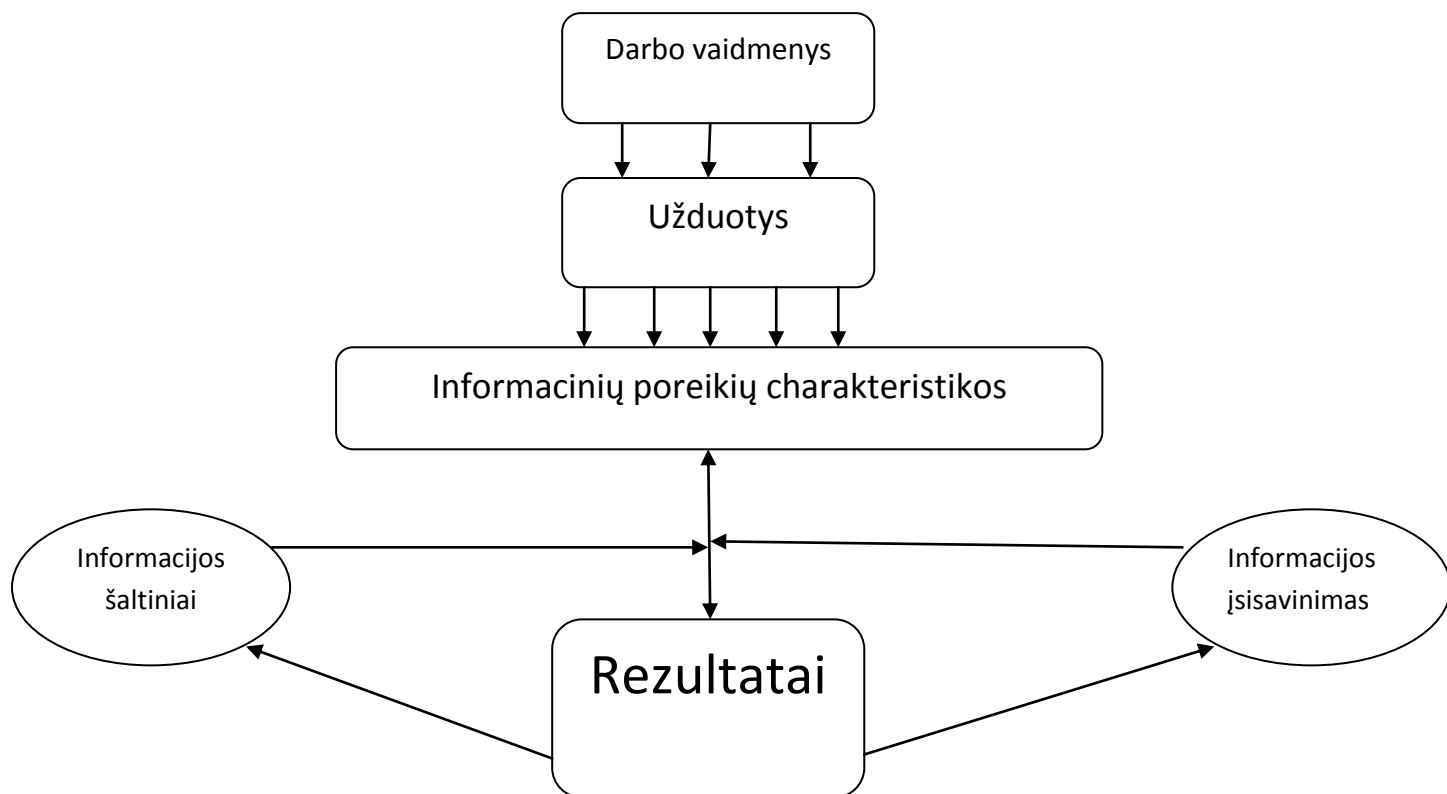
1 PRIEDAS. T. D. WILSON PIRMASIS MODELIS

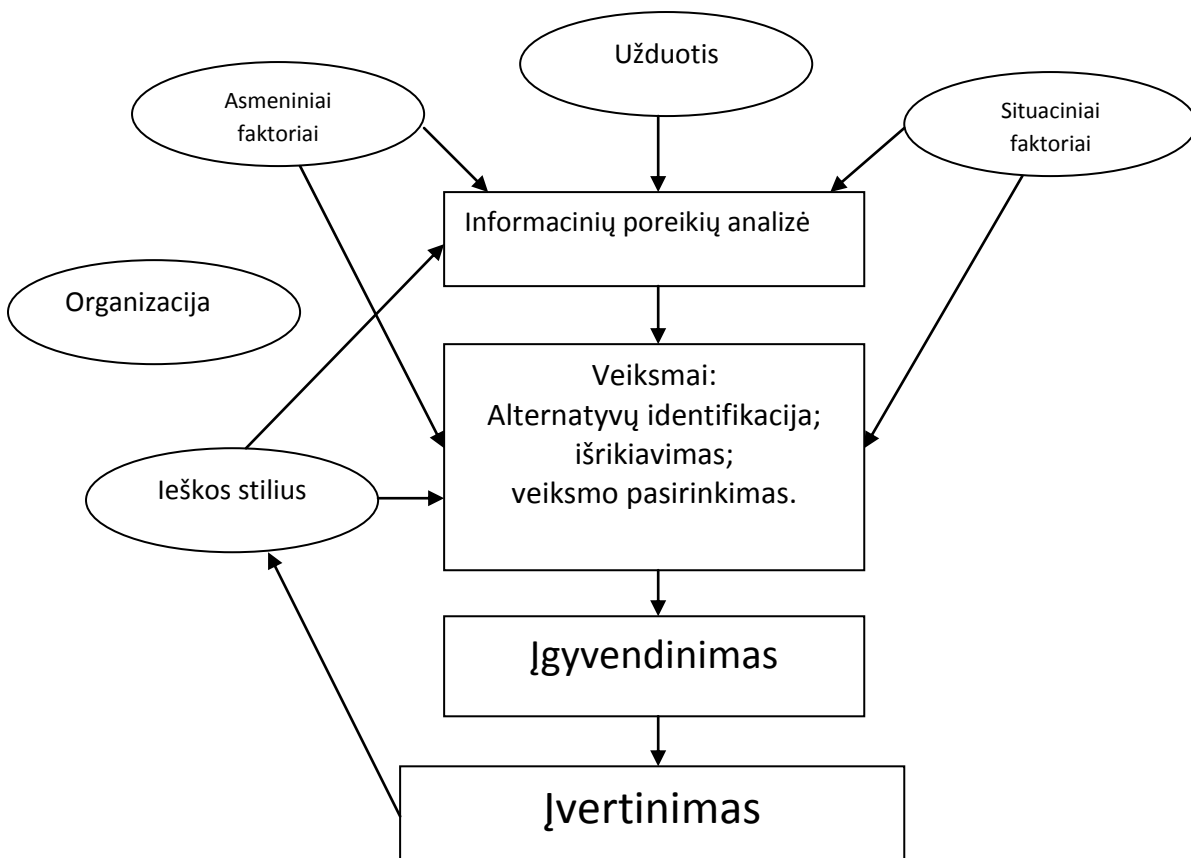
2 PRIEDAS. J. KRIKELAS MODELIS

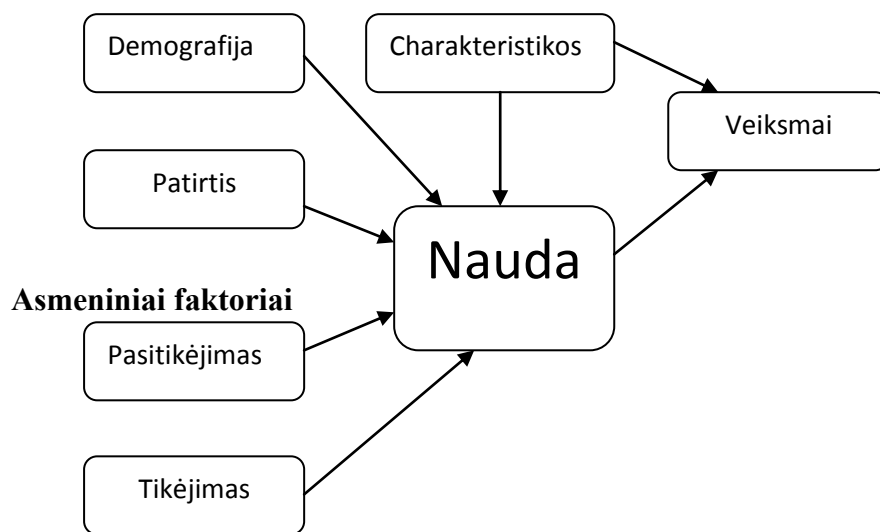
3 PRIEDAS. G. J. LECKIE MODELIS

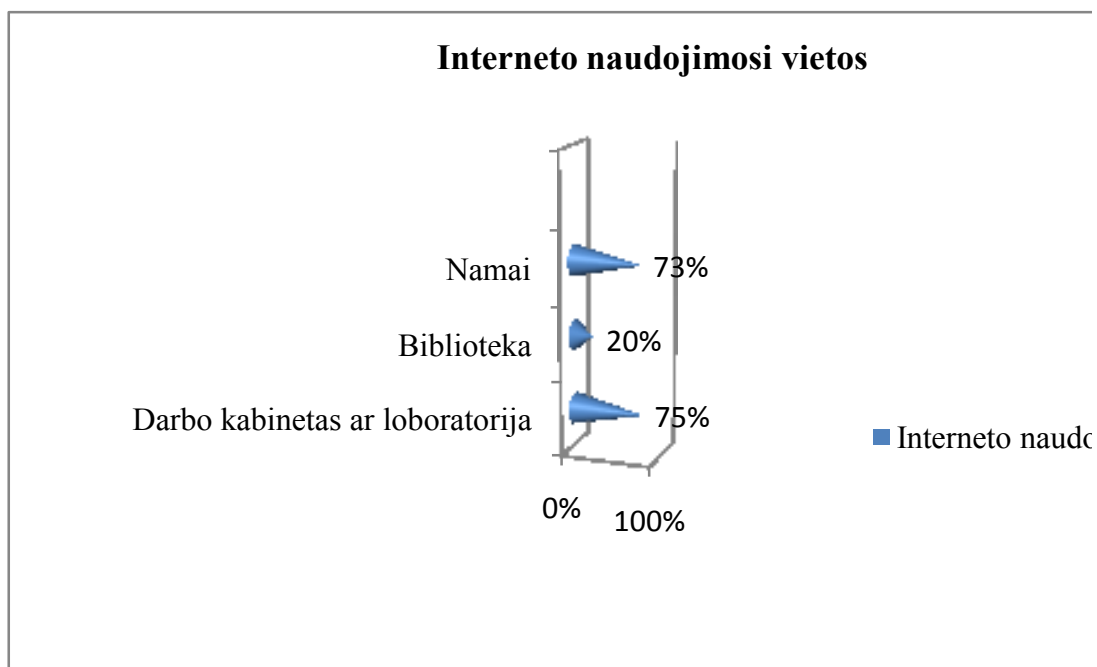
4 PRIEDAS. K. BYSTRÖM IR K. JÄRVELIN MODELIS

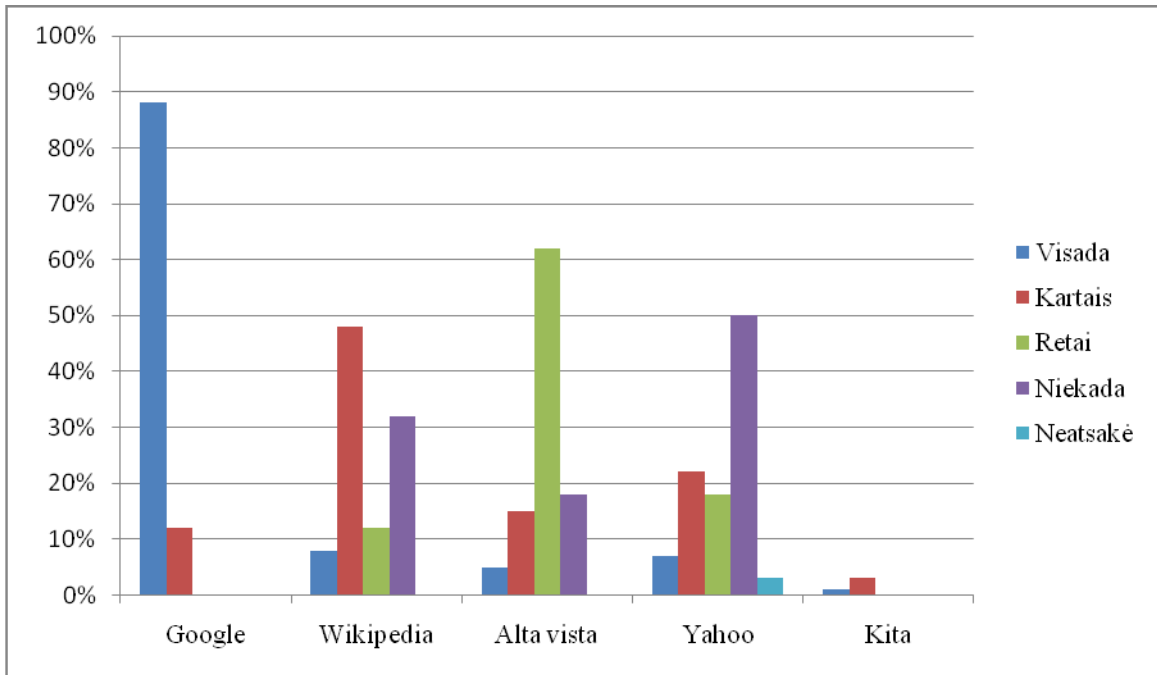
5 PRIEDAS. J. D. JOHNSON MODELIS

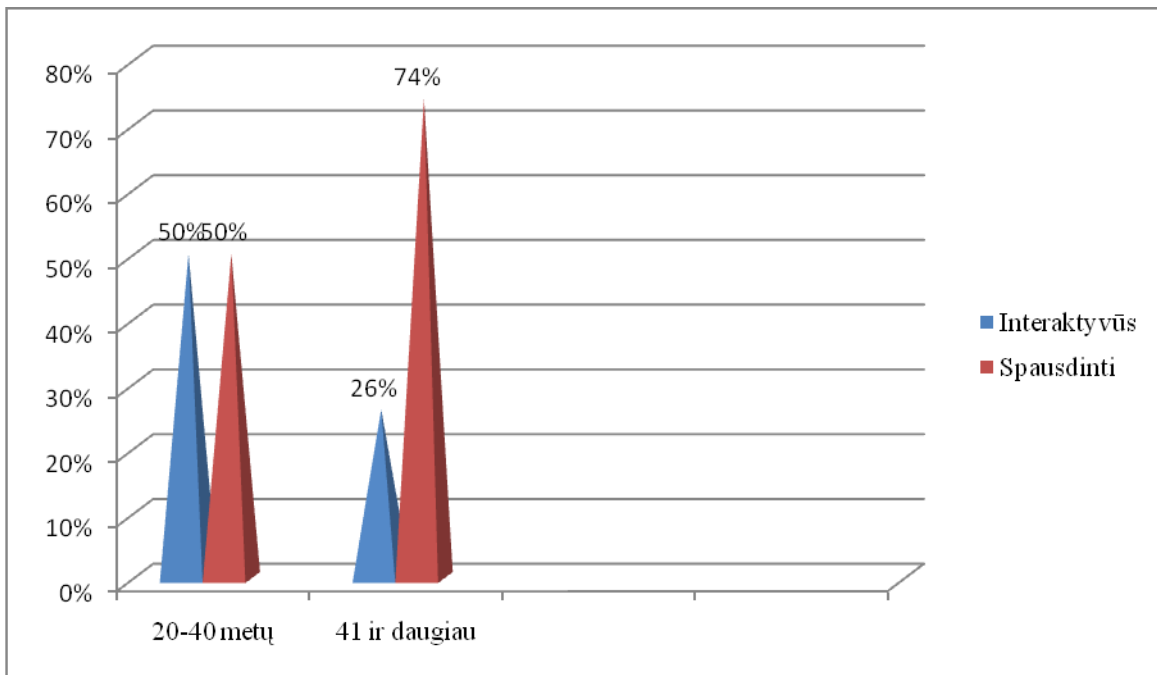
6 PRIEDAS. INTERNETO NAUDOJIMOSI VIETOS

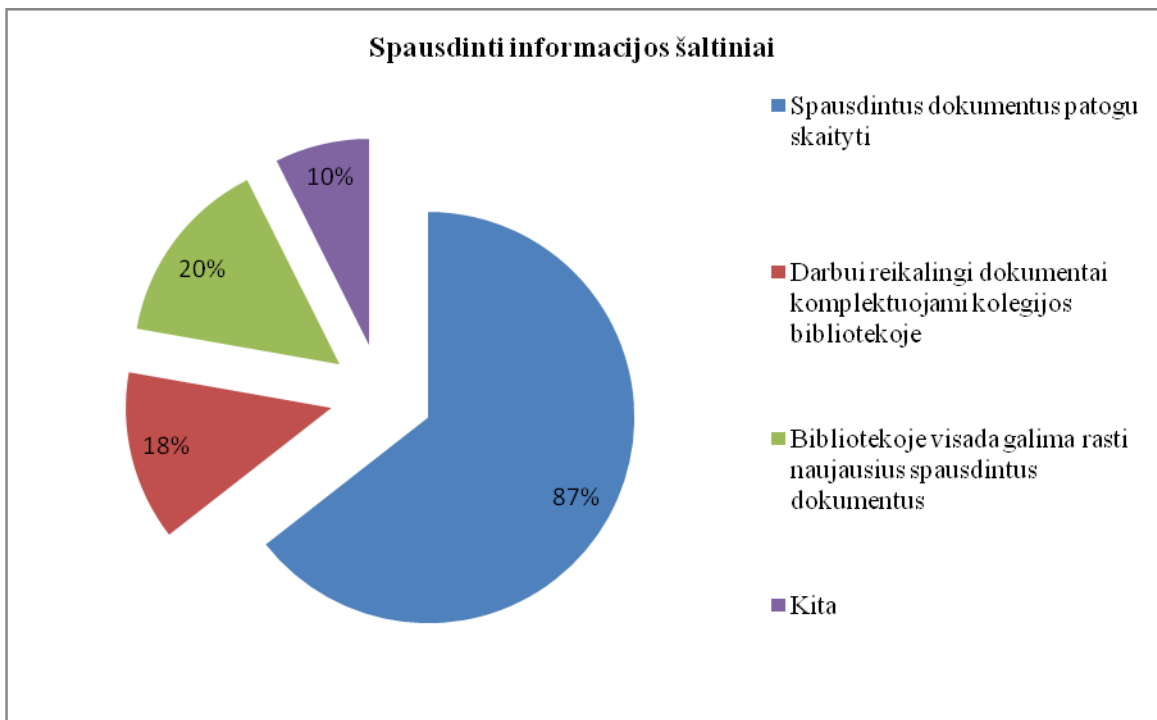
7 PRIEDAS. NAUDOJIMASIS INTERNETO PAIEŠKOS SISTEMOMIS

8 PRIEDAS. INFORMACIJOS ŠALTINIAI PAGAL AMŽIAUS GRUPES

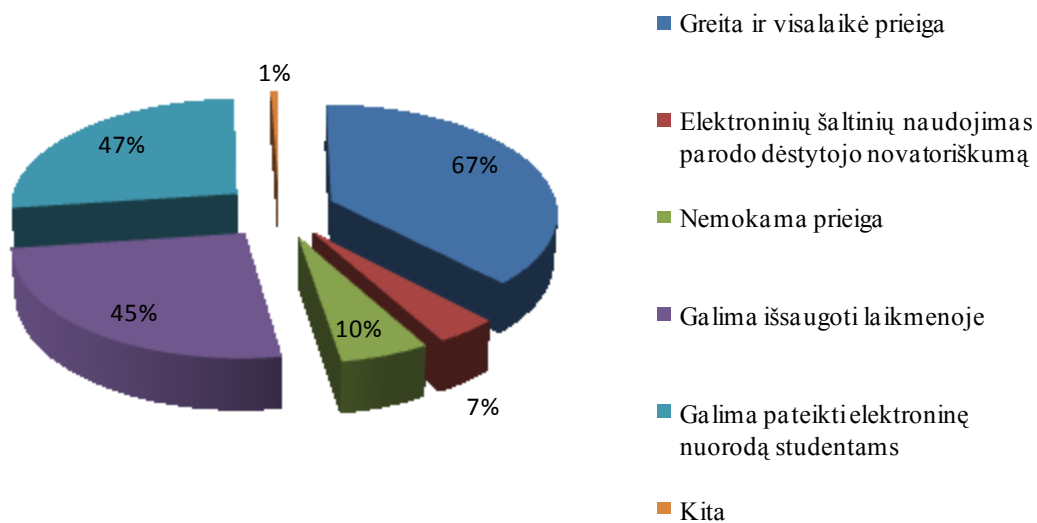

9 PRIEDAS. SPAUSDINTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

10 PRIEDAS. INTERAKTYVŪS INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Interaktyvūs informacijos šaltiniai

11 PRIEDAS. ANKETOS PAVYZDYS

Gerbiamas respondente,

Esu Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Informacijos vadybos studijų programos magistrantė Justina Šerkšnienė. Atlieku tyrimą „**Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinė elgsena**“. Juo siekiama išsiaiškinti **Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos dėstytojų informacinę elgseną, susijusią su darbu**. Kiekvieno iš Jūsų atsakymai yra svarbūs ir bus panaudoti tolimesniuose tyrimuose.

Anketos pildymo instrukcija. Anketa yra **anoniminė**, tad jos pasirašyti nereikia. Jei prie klausimo nenurodyta kitaip, pasirinkite vieną tinkamiausią atsakymą ir jį pažymėkite, o kur reikia, įrašykite savo nuomonę. Lentelėse atsakymus žymėkite „+“.

Dėkoju už sugaištą laiką.

Informacijos poreikiai

1. *Informacija Jums: (pasirinkite ne daugiau kaip 2 atsakymų variantus)*

- 1) Užtikrina gerą pasirengimą paskaitoms
- 2) Padeda gilinti žinias ir tobulėti
- 3) Suteikia pasitikėjimą savimi įvairiose darbinėse situacijose
- 4) Turėdamas visapusišką informaciją galiu tiksliau planuoti savo darbinę veiklą
- 5) Turėdamas pakankamai informacijos galiu įsitraukti į diskusijas
- 6) Turėdamas pakankamai informacijos galiu tinkamai atlikti darbinės užduotis
- 7) Kita (įrašykite) _____

2. *Pažymėkite, koku dažnumu Jūs ieškote informacijos šioms veikloms?*

	<i>Veikla</i>	<i>Visada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>
1.	Paskaitų ruošimui				
2.	Seminarų ruošimui				
3.	Užduočių ruošimui				
4.	Straipsnių rengimui				
5.	Monografijų rengimui				
6.	Mokomosios medžiagos ruošimui				
7.	Moksliniam tyrinėjimui				
8.	Renginių organizavimui				
9.	Praktikų organizavimui				
10.	Kita (įrašykite)				

3. *Kiek vidutiniškai laiko per savaitę praleidžiate ieškodami informacijos, susijusios su Jūsų darbu? (Nurodykite valandų skaičių)*

Informacijos paieška

4. *Koku būdu dažniausia ieškote informacijos, reikalingos Jūsų darbui?*

- 1) Ieškodamas (-a) informacijos paskaitoms ar kitai darbinei veiklai kasdien lankausi bibliotekoje
 - 2) Ieškodamas (-a) informacijos paskaitoms ar kitai darbinei veiklai kasdien naršau internete
 - 3) Informacijos ieškau tikslingai tik turėdamas konkrečią užduotį
 - 4) Informacijos darbui ieškau ir laisvalaikiu naršydamas po internetą
 - 5) Informacijos reikalingos darbui kartais randu visai atsitiktinai, t.y. kitos veiklos metu
5. *Internetu naudojotės: (galimi keli atsakymai)*
- 1) Darbo kabinete ar laboratorijoje
 - 2) Bibliotekoje
 - 3) Namuose
 - 4) Kita
6. *Prašome įvardinti tris Jūsų naudojamą informacijos paieškos sistemas internete.*
1. _____
 2. _____
 3. _____
7. *Kaip dažnai lankotės kolegijos bibliotekoje?*
- 1) Kasdien
 - 2) 1-2 kartus per savaitę
 - 3) 1-2 kartus per mėnesį
 - 4) Kartą per pusę metų
 - 5) Nesilankau
 - 6) Kita (įrašykite) _____
8. *Ar kuriate ir kaupiate savo asmeninę bibliografinę duomenų bazę spausdintiniams ir/arba elektroniniams informacijos šaltiniams?*
- 1) Taip 2) Ne

Informacijos šaltiniai

9. *Kuri iš išvardintų informacijos šaltinių naudojate kaip pirminį informacijos šaltinį ieškant informacijos darbui? (Pažymėkite ne daugiau kaip 2 variantus)*
- 1) Monografijas
 - 2) Vadovėlius
 - 3) Žurnalus
 - 4) Konferencijų medžiagą
 - 5) Internetą
 - 6) Duomenų bazes
 - 7) Kita(įrašykite) _____

10. *Kokiomis informacijos paieškos sistemomis Internete naudojotės?*

	<i>Paieškos sistemos</i>	<i>Visada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>
1.	Google				
2.	Wikipedia				
3.	Alta vista				
4.	Yahoo				
5.	Kita (įrašykite)				

11. *Kuriems informacijos šaltiniams teikiate pirmenybę?*

1) Spausdintiniams

2) Interaktyviems (elektroniniams)

12. *Spausdintinius informacijos šaltinius renkatės, nes: (pažymėkite ne daugiau kaip 2 atsakymų variantus)*

- 1) Spausdintus dokumentus patogiu skaityti
- 2) Darbui reikalingi dokumentai komplektuojami kolegijos bibliotekoje
- 3) Bibliotekoje visada galima rasti naujausius spausdintinius dokumentus
- 4) Naudojuosi spausdintiniais dokumentais, nes neturiu informacijos paieškos internete įgūdžių
- 5) Kita (įrašykite) _____

13. *Interaktyvius (elektroninius) informacijos šaltinius naudojate, nes: (pažymėkite ne daugiau kaip 2 atsakymų variantus)*

- 1) Greita ir visalaikė prieiga
- 2) Elektroninių šaltinių naudojimas parodo dėstytojo novatoriškumą
- 3) Nemokama prieiga
- 4) Galima išsisaugoti laikmenoje
- 5) Galima pateikti elektroninę nuorodą studentams
- 6) Kita (įrašykite) _____

14. *Įvertinkite informacijos šaltinius pagal jų naudojimąsi: (1-niekada, 2- labai retai, 3- retai, 4-dažnai, 5- labai dažnai)*

	<i>Informacijos šaltiniai</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1.	Internetas					
2.	Bibliotekos prenumeruojamos duomenų bazės					
3.	Laisvos prieigos elektroniniai žurnalai					
4.	Elektroninės knygos					
5.	Spausdinti profesiniai žurnalai					
6.	Spausdinta konferencijų medžiaga					
7.	Vadovėliai					
8.	Monografijos					
9.	Spausdintos arba interaktyvios tyrimų ataskaitos					
10.	Tarpasmeninė komunikacija su kolegomis					

15. *Ar keičiatės rasta informacija su savo kolegomis? (Paaiškinkite kodėl)*

- 1) Taip, nuolatos,
nes _____
- 2) Kartais,
nes _____
- 3) Nesikeičiu,
nes _____

Informacijos ieškos kliūtys

16. *Įvertinkite priežastis, kurios daro įtaką Jūsų veiklai, susijusiai su darbinės informacijos ieška?*

	<i>Priežastys</i>	<i>Visada</i>	<i>Kartais</i>	<i>Retai</i>	<i>Niekada</i>
1.	Trūksta laiko skaitymui				
2.	Nepavyksta rasti to, ko ieškau				
3.	Nežinau, kur ieškoti				
4.	Neturiu laiko ieškoti				
5.	Neturiu prieigos prie interneto				
6.	Ieškant informacijos nemėgstu prašyti pagalbos				
7.	Nemėgstu lankytis bibliotekoje				
8.	Kita (įrašykite)				

17. Pažymėkite situaciją, kuri Jums trukdo ieškoti informacijos:

- 1) Turiu didelį darbo krūvį, todėl informacijos ieškai negaliu skirti pakankamai laiko
- 2) Turiu nepakankamus informacijos ieškos įgūdžius. Informacijos ieškos kursai padėtų išspręsti informacijos ieškos problemas
- 3) Informacijos ieškos problemas padėtų išspręsti konsultacija su informacijos specialistu
- 4) Informacijos ieškos problemas išspręščiau, jei turėčiau nuolatinę prieigą prie interneto
- 5) Informacijos ieškos problemas padėtų išspręsti informacijos specialistų paruošti paieškos vadovai
- 6) Kita (įrašykite) _____

18. Kokių balų, dešimtainėje balų sistemoje, vertinate savo informacijos paieškos įgūdžius? (Įrašykite)

19. Jūsų fakultetas:

- 1) Dizaino
- 2) P. Vileišio geležinkelio transporto
- 3) Statybos
- 4) Technikos

20. Jūsų pedagoginis vardas:

- 1) Profesorius
- 2) Docentas
- 3) Lektorius

21. Jūsų amžius:

- 1) 20-30
- 2) 31-40
- 3) 41-50
- 4) 51-60
- 5) daugiau nei 61

22. Jūsų lytis:

- 1) Moteris

2) Vyras